

Ignoranti na Slavíne

Eduard Chmelár, historik a publicista

Ešte nikdy som nezažil smutnejšie, nedôstojnejšie a trápnejšie oslavy Dňa víťazstva nad fašizmom. To, na čo sa zvrhli tie tohtoročné, je zneuctením pamiatky tých, ktorí položili svoje životy za našu slobodu.

Ako je vôbec možné, že bratislavské Staré Mesto súhlasilo s tým, aby sa na Slavíne konala protiruská demonštrácia s tým, že vraj ide o „verejné priestranstvo“?! Viete si predstaviť, že by na cintoríne amerických vojakov z 2. svetovej vojny ktosi demonštroval proti anabáze USA v Iraku? Že by celé pietne miesto okupovali akísi aktivisti a pod ochranou ozbrojencov by nedovolili tadiaľ prejsť veteránom?

Takmer som sa od hanby prepadol, keď mestská polícia musela na Slavíne raziť cestu posledným žijúcim hrdinom, ktorí sa prišli pokloniť pamiatke svojich bojových druhov, a ostatných tam nepustili, lebo 9. mája to vraj má vyhradené občianska iniciatíva Mier Ukrajine!

Deň predtým som prívržencov tejto skupiny varoval, že si na vyvolávanie konfliktov nevybrali správne miesto ani správny čas. Keby čítanie mien Ukrajincov, ktorí zahynuli v súčasnej Putinovej vojne zorganizovali niekde na námestí, možno prídem medzi nich, lebo tieto obeť si treba pripomínať. Ale okupovať Slavín a klásť prekážky na schody, aby starinky a starčekovia nemohli tadiaľ prejsť, tak to je barbarstvo!

Slavín nie je „verejné priestranstvo“, ale cintorín, pietne miesto, najposvätejšia nekropola na Slovensku, nie je to Hyde Park pre rusofóbne šovinistické reči Mesežnikova a spol. Po tejto skúsenosti som za zákaz demonštrácií na týchto miestach. To by malo platiť pre všetkých, lebo aj zhromaždenie Smeru-SD za mier sa 10. apríla zvrhlo na protivládny míting. Slavín by mal byť miestom úcty a tichého rozjímania, nie nenávisťných výkrikov a chaosu.

Absolútny vrchol predviedla TA3, keď v hlavnom spravodajstve uviedla, že zhromaždenie na podporu Ukrajiny narušili proruské skupinky. Pritom toto sprievodné slovo sprevádzal záber na Annu Bergerovú a Karola Kunu, jedných z posledných žijúcich priamych účastníkov SNP, ktorí neúnavne nechodia iba na oslavy, no aj do škôl svedčiť o hrôzach fašizmu a svetovej vojny...

Môjtybože, čo sa v TA3 zbláznili?! Za to by mala príslušná redaktorka letieť na hodinu! Ako môže čosi takéto vyjsť niekomu z úst? Akým právom osočujú ľudí, ktorým v odvahe nesiahajú ani po päty?! Oni vždy boli v takéto dni tí prví a najdôležitejší, s ktorými sa Zuzana Čaputová či Andrej Kiska usilovali 8. mája na Slavíne a 29. augusta v Banskej Bystrici objasniť alebo aspoň odfoťiť pre imidž.

Lenže tento rok sa bývalí partizáni rozhodli, že nebudú robiť politikom krovie a boli klásť vence 9. mája, tradične s ostatnými členmi SZPB zo Slovenska. A televízni redaktori im napľujú do tváre, lebo nevedia o tom období nič, nie sú schopní rozoznať bojovú zástavu Červenej armády od komunistickej, hnusí sa im sovietska vlajka, symbol víťazstva, ktorý po neopísateľných útrapách vyvesili po dobytí Berlína na sídlo Reichstagu. Toto má byť mládež, naša budúcnosť? Čo sú to za tupí, nevedelí ignoranti?

Na výročie oslobodenia koncentračného tábora Mauthausen chodia najmä mladí ľudia. Pri pietnom akte na appelplatzi.

Už bez tých, čo prežili peklo

Martin Krno, Mauthausen

Foto: autor, Denisa Žiaková a MVM

Po dvojročnej prestávke kvôli pandémie sa v areáli bývalého ústredného nacistického tábora v Mauthausene 15. mája uskutočnila najvýznamnejšia protifašistická akcia v Rakúsku i so širokou zahraničnou účasťou. Na slávnosti oslobodenia nechýbala ani delegácia zväčša mladých členov a sympatizantov SZPB.

Ako informoval Willi Mernyi, predseda rakúskeho a jeden z predstaviteľov Medzinárodného výboru Mauthausen (MVM), ktorý toto podujatie pravidelne organizuje, sem zavítalo približne 5000 ľudí prakticky zo všetkých európskych štátov, ale aj mimo starého kontinentu.

Netreba sa tomu čudovať, veď nacisti sem zavliekli vyše 200-tisíc osôb, najmä politických odporcov zo 70 okupovaných, ale aj spojeneckých krajín, vrátane Slovenska. Z nich asi polovicu zavraždili alebo tu zahynuli na neľudské zaobchádzanie, tvrdú prácu a podvýživu. Najpočetnej-

šiu skupinu tvorili zajatí vojaci Červenej armády.

Majáky proti rezignácii na osud

Na pietnom akte pred skromným pomníkom na appelplatzi sa zúčastnili členovia vlády za ÖVP a Zelených, zástupcovia opozície, jednotlivých spolkových krajín, evanjelickej a katolíckej cirkvi (čo sa dá u nás ťažko predstaviť) a tradične obľúbený bývalý prezident Heinz Fischer. Prvý raz však na slávnosť neprišiel ani jeden väzeň, ktorý prežil nacistické zverstvá.

(Pokračovanie na str. 2)

Ľudákom štátne rady nepatria!

Adam Šumichrast, historik

Foto: ÚPN a archív redakcie

Prezidentka Zuzana Čaputová udelila in memoriam jedno z najvyšších štátnych vyznamenaní Rad Ludovíta Štúra I. triedy členom antikomunistickej organizácie Biela légia Albertovi Púčikovi, Antonovi Tunegovi a Eduardovi Tesárovi. Stalo sa tak 8. mája, na štátny sviatok, keď si pripomíname víťazstvo nad fašizmom.

Všetci traja pochádzali z Dolných Motešíc a študovali na gymnáziu v Trenčíne. Neskôr prežili obdobie slovenského štátu a po skončení vojny sa v rozličných formách podieľali na boji proti novému, ľudovodemokratickému režimu. Od jesene 1947 sa snažili vytvoriť sieť, ktorá by získavala spravodajské poznatky o KSČ, pomáhali ľuďom pri ilegálnom prechode hraníc.

Išlo o prvopočiatky Bielej légie, ktorá neskôr, v rokoch 1950 až 1955, pôsobila aj ako nepriateľský vysielateľ z Rakúska na Slovensko. To však už bola spomínaná trojica a ďalšie desiatky osôb odsúdení vo vykonštruovanom procese v Bratislave. Najvyšší súd v Prahe nakoniec Púčikovi, Tunegovi a Tesárovi zmenil tresty doživotného väzenia na rozsudky smrti. Následne ich 20. februára 1951 popravili obesením.

Figel chce pre tunegovcom pomník

Práve na túto časť ich príbehu upriamuje pozornosť *Nadácia A. Tunegu, A. Púčika a E. Tesára*, ktorej predsedom je niekdajší líder KDĽAP Ján Figel. Zdá sa, že ani dlhodobé pôsobenie v štruktúrach EÚ ho nezmenilo, brojí za nekriticky pozitívny obraz o nich. Navrhol, aby sa im trom postavil na Námestí slobody v Bratislave pomník, pričom chce odtiaľ odstrániť sochu antifašistu Mareka Čulena.

(Pokračovanie na str. 4)

Už bez tých, čo prežili peklo

(Dokončenie zo str. 1)

Výrazne zastúpenie mali rakúske mládežnícke združenia, nielen ľavicové, ale aj kresťanské či skauti. V kameňolome, kde sa pred ôsmimi desaťročiami odohrávali priam hororové scény, sa konalo ich spomienkové stretnutie aj s partnerskými organizáciami zo zahraničia.

Willi Mernyi pri tejto príležitosti podčiarkol, že ani 77 rokov po oslobodení Rakúšania nesmú zabúdať na temnú kapitolu svojej histórie. Tým, čo sa pýtajú, ako si môžu čo najlepšie uctiť pamiatku väzňov, ktorí sa nedožili slobody, odpovedal, že sa treba postaviť proti akému-

koľvek zlu, násiliu, diskriminácii a nemlčať ani o prejavoch rasizmu a xenofóbie. Podotkol, že čeliť nenávisti sa dá aj na internete či v mobilnej sieti.

Linecký diecézny biskup Manfred Scheuer pred slávnosťou ocenil odbojárov ako „majáky proti rezignácii na osud“. Podľa neho aktívny odpor nachádza svoje opodstatnenie práve v sebaobrane, ktorú uznáva aj katolícke morálne učenie.

Program slovenskej delegácie

Za dôstojnej asistencie príslušníkov Čestnej stráže Ozbrojených síl SR naša delegácia spolu s veľvyslancom vo Vied-

ni Petrom Mišíkom vzdala hold umučeným na ústrednom pietnom akte. Predtým sme priniesli kytice kvetov aj k spoločnému česko-slovenskému pomníku od jedného z väzňov, akademického sochára Antonína Nykla.

Peter Weiss vo svojom príhovore zdôraznil, že musíme pamätať na zločinný režim, ktorý hlásal rasovú nadradenosť Nemcov a v rámci zvrátenej ideológie „übermenštvu“ narábal s ostatnými národmi ako s otrokmi.

Konali sa tiež mítingy pri ostatných národných pamätníkoch, pričom si ich účastníci zväčša zo susedných krajín na-

Členovia SZPB z Bratislavy pred pomníkom slovenských bojovníkov proti fašizmu, ktorí zahynuli pri Melku počas transportu do Mauthausenu.

vzájom kládli vence k pomníkom. Najviac sa ich zišlo pri izraelskom a talianskom, no omnoho rušnejšie ako po iné roky bolo pri tom ukrajinskom.

Organizátori kvôli Putinovej vojenskej agresii požiadali veľvyslancov RF a Bieloruska, aby sa do Mauthausenu neunúvali, pozvali však humanitné organizácie z týchto štátov. Keď skupinka chlapcov a dievčat kráčala so sovietskou a ruskou zástavou po apelplati, dočkali sa potlesku tak ako každá iná delegácia.

Cestou domov sme sa zastavili v Melku, v jednej z 50 filiálok bývalého koncentráku. Stojí tam pomníček takmer trom desiatkam slovenským antifašistov, ktorí zahynuli 19. februára 1945 pri leteckom nálete Spojencov na transport s politickými väzňami. Prezreli sme si budovu, v ktorej za vojny zriadili krematórium na spaľovanie zavraždených, a v priľahlých kasárňach výstavu emotívnych historických fotografií približujúcich hrozné pomery v tábore smrti.

Slovenský veľvyslanec v Rakúsku Peter Mišík a delegácia SZPB (vpredú Peter Weiss a Jozef Ťažký) v sprievode príslušníkov Čestnej stráže OS SR na Apelplatzi.

Zneuctili ďalšie pomníky osloboditeľom

Ján Rohár

Foto: Pavol Steinecker

Oslavy 77. výročia víťazstva nad fašizmom mali v Piešťanoch smutnú dohru. Pomník osloboditeľom na Námestí SNP sa 6. mája, len deň po pietnom akte za účasti vedenia mesta a odbojárov, stal obeťou ohavného útoku.

Poškodený pamätník v Piešťanoch.

Generálny tajomník FIR Ulrich Schneider ostro odsúdil tento zločin a informoval o tom ostatné protifašistické organizácie v Európe.

Ako nás informoval člen predsedníctva OblV SZPB Piešťany Jozef Chebeň, vence primátora a zväzu ktosi odhodil bokom, a sochu vytvorenú akademickým sochárom Valérom Vávrom, postriekal čiernym sprejom.

Neonacistický znak na soche v Piešťanoch

Neznámi vandali nastriekali na sochu znak ukrajinského neonacistického práporu Azov. Ten vychádza zo symbolu VI-čieho háku využívaný 2. tankovou divíziou SS *Das Reich* a holandskou 34. SS dobrovoľníckou granátometnou divíziou *Landstorm Nederland*.

Pravicoví extrémisti nepoškodili iba pamiatku osloboditeľov z Červenej armády, ale aj našich účastníkov odboja. Čiernou farbou zneuctili partizána so samopalom Špagin vytesaného na reliéfe. Predlohou pre autora skulptúry sa stal slovenský partizán Rudolf Smolák, narodený roku 1903, ktorému bola na tento účel prepožičaná zbraň z expozície Múzea SNP v Banskej

Bystrici. Chebeň, ktorý je jeho vnukom, neskrýval svoj hnev a primitívny útok odsudzuje najtvrdšími slovami.

Maroš Žilinka na mieste činu

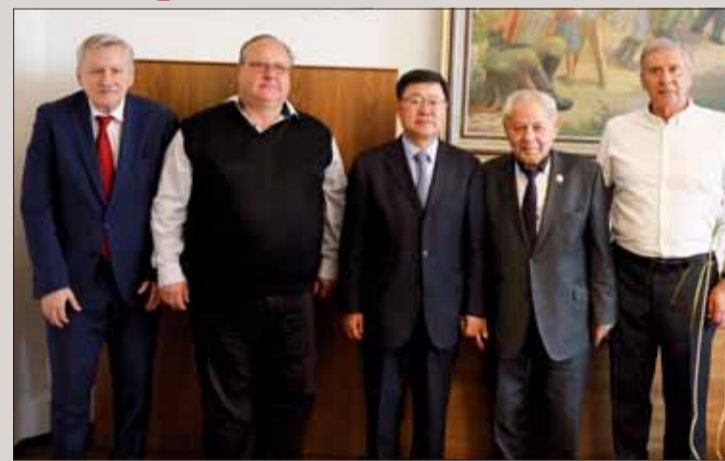
Na základe informácie zverejenej na stránke SZPB miesto navštívil aj generálny prokurátor SR Maroš Žilinka a odsúdil tento čin. Upozornil, že nejde len o bežný vandalizmus: „Konanie páchatel'a preto bude prešetrené aj z hľadiska možného naplnenia znakov trestných činov extrémizmu.“

Vďaka rýchlemu zásahu mestských úradov došlo k odbornému zreštaurovaniu pamätníka, ktorý sa už nachádza v pôvodnom stave.

Extrémisti vyčíňali aj v Poprade

Prípád z Piešťan nebol, žiaľ, posledným prejavom vandalizmu voči pamätníkom venovaných tým, čo nám pred 77 rokmi priniesli slobodu. K ďalšiemu došlo 16. mája v parku pri železničnej stanici v Poprade, kde farbou poškodili pomník, vrátane historických sovietskych diel. Kauzou sa už zaoberá miestna kriminálka. Pamätník bol do niekoľkých dní vyčistený.

Návšteva čínskeho veľvyslancu

Čínsky veľvyslanec Sun Lijie (v strede) na spoločnej fotografii s predstaviteľmi SZPB. foto: Ján Rohár

Jozef Ťažký, vedúci koordinačného oddelenia SZPB

Na Ústrednej rade sme 24. mája privítali veľvyslancu ČĽR Sun Lijie. Za SZPB sa na stretnutí zúčastnil o. i. jeho predseda Pavol Sečkář, tajomník ÚR Viliam Longauer a člen predsedníctva Martin Krno. V priateľskom ovzduší pán veľvyslanec informoval o aktuálnej pandemickej situácii v Číne, ako ju riešia a aké výsledky v tomto „súboji“ dosahujú.

Diskutovalo sa tiež o možnej spolupráci SZPB s antifašistickými združeniami v ČĽR, ktoré obdobným spôsobom organizujú pamätné akty, starajú sa o pomníky, usilujú sa o to, aby učebnice dejepisu obsahovali širšie kapitoly týkajúce sa boja proti fašizmu a militarizácii Japonska. Rozvíjajú tiež hnutie na zachovanie svetového mieru a proti vojne. Obe strany potvrdili, že treba tieto iniciatívy podporovať a rozvíjať, pretože v oboch krajinách pozorujú nárast extrémizmu vo svete a obhajoby fašistických praktík z minulosti.

Richard Duda: Cieľ musia byť kvalitné potraviny

Branislav Balogh, Braňo Ondruš

Na základe výziev čitateľov, aby sme sa venovali aj téme živočíšnej a poľnohospodárskej výroby sme sa rozhodli spraviť rozhovor o potravinovej bezpečnosti s generálnym riaditeľom spoločnosti Tauris Group Richardom Dudom.

V poslednom čase sa opäť častejšie spomína potravinová bezpečnosť ako dôležitý aspekt fungovania štátu. Ako si vy osobne predstavujete jej zaistenie?

Potravinová bezpečnosť musí mať tri základné piliere. Prvým je dostupnosť potravín, čo zahŕňa úroveň a stabilitu ich produkcie, uskladnenia, distribúcie a samotného spracovania. Veľmi dôležitým pilierom je prístup k potravinám závislý od výšky príjmov a správneho fungovania trhu. Posledným pilierom je samotné využitie potravín, ktoré by malo zaručovať výživovú kvalitu a bezpečnosť potraviny ako takej. Aby sme zaistili potravinovú bezpečnosť, musíme poskytovať občanom dostatok potravín aj v období závažných kríz na svetových trhoch. Takisto treba myslieť ekologicky, udržiavať krajinnú tvorbú a využívať bohatý prírodný potenciál Slovenska. Výzvou pre potravinovú bezpečnosť je aj zabezpečenie a udržanie pracovných príležitostí. To znamená zatraktívniť profesie v poľnohospodárskom odvetví a nastaviť finančné kompenzácie pre subjekty zaručujúce potravinovú bezpečnosť Slovenska a udržiavať stabilné pracovné miesta.

Počas vojnového konfliktu na Ukrajine sme svedkami zdražovania potravín. Do akej miery sa to dotkne segmentu výroby mäsa?

Určite do veľkej miery. Vzhľadom na to, že Ukrajina je európska obilnica a Rusko s Bieloruskom najväčšími vývozcami hnojív, tak sa obávam, že ceny bravčového, hovädzieho, ale aj hydiny na jeseň budú znova rásť. Spomínané komodity vstupujú do pestovateľského a chovateľského reťazca, ich nedostatok bude mať za následok tlak na nákupné ceny.

Budú mať za súčasnej medzinárodno-politickej situácie európski spracovatelia dostatok krmovín?

Hlavným problémom so zásobovaním krmovinami vyrobenými zo zdrojov Ukrajiny, ktorá sa stala jedným z najväčších producentov obilnín, je paradoxne ich prebytok uskladnený v ukrajinských prístavoch, odkiaľ ich vinou blokády nie je možné odviezť. Odhadom sa čaká na vyskladnenie približne 25 miliónov ton zrna. Problém v najbližšom období môže byť ale ešte zložitejší pre blížiacu sa žatvu, s tým vzniknú vážne ťaž-

kosti so skladovacími kapacitami. Pretože nateraz je tento zásobovací kanál úplne vyradený z reťazca vývozu, odzrkadľuje

Richard Duda, generálnym riaditeľom v spoločnosti Tauris Group je od novembra 2017. V minulosti pôsobil ako generálny riaditeľ v spoločnostiach Hern v Námestove a Howe Košice. Vyštudoval Strojnícku fakultu Technickej univerzity v Košiciach a Webster Vienna Private University. Pôsobí tiež ako predseda ÚŽŽNO.

to extrémny rast cien všetkých poľnohospodárskych produktov, ktoré, samozrejme, sťažujú podmienky chovateľom hospodárskych zvierat. Nemalou mierou do toho vstupujú aj neustále rastúce ceny palív a energií v celosvetovom meradle.

Dá sa potravinová bezpečnosť dosiahnuť bez potravinovej sebestačnosti? Nie úplne, keďže tá je nemožná, ale aspoň v niektorých komoditách?

Áno, úplná potravinová sebestačnosť nie je možná, no každý štát by mal mať ako prioritu jej neustále zvyšovanie. Podľa údajov inštitútu ISA (Inštitút pre stratégie a analýzy – patrí pod Úrad vlády SR) má Slovenská republika v porovnaní s inými malými otvorenými ekonomikami nízku potravinovú sebestačnosť, ktorá aj naďalej relatívne rýchlo klesá. Nízka je aj úroveň potravinovej bezpečnosti. Ďalej inštitút udáva, že momentálne sme sebestační vo vybraných komoditách a to v ponuke zeleniny, zemiakov, cukru, vajec, ovocia, mlieka, hydiny, hovädzieho a teľacieho mäsa. Potenciálne nedostatkové je bravčové mäso, ovocie, vajcia a rozličné druhy zeleniny. Potenciálne nedostatkové sú preto, lebo

ani naši hlavní dodávatelia nevykazujú v týchto potravinách vysoko prebytkové produkcie. Pri nízkych prebytkoch sa môže kedykoľvek stať, že nebudú ochotní toľko potravín vyviezť, koľko by sme potrebovali, a najmä v krízových časoch môže dôjsť ku zvýšeniu ich cien, čo vidíme aj v súčasnej situácii.

kov do podpory domácich spracovateľov a výrobcov v oblasti bravčového mäsa. To má za následok našu zníženú konkurencieschopnosť voči nim. Našou dlhoročnou stratégiou je orientácia na kvalitu, v tom sme konzistentní. V prípade nedohody nie sme ochotní dodávať tovar na úkor kvality, aby sme sa niekde dokázali vmestiť. Platí, že spotrebiteľia napriek úprave cien by mali byť ešte viac na pozore, čo kupujú a následne jedia. To platí pre všetky vekové kategórie spotrebiteľov.

Samozrejme, že na pultoch nájdeme aj kvalitné potraviny, ale nie je podľa vás ich podiel na celkovej ponuke nižší než pred 30 rokmi?

Momentálne ešte nezaznamenávame pokles podielu kvalitných potravín u retailistov (malobchodníkov) na Slovensku, trocha sa znížila spotreba, ale to je následkom skokového navýšenia cien všetkých vstupov do výrobného procesu. Ťažko sa hodnotí druhá časť otázky, pretože spotrebiteľia v minulosti neboli vystavovaní konfrontácii s takými diferenciami medzi jednotlivými dodávateľmi v rámci kvality.

Mierime na to, že mnoho ľudí sa rozhoduje podľa ceny, ale ak by aj chceli dať väčší dôraz na kvalitu, napr. zloženie výrobku, navyše uvedené malinkými písmenkami, nemúsi laikovi poskytnúť zrozumiteľnú informáciu. Vy si myslíte, že bežný zákazník, napr. dôchodca, môže rýchlo a pohodlne pri nákupe odlišiť kvalitu od nekvality?

Nedá sa jednoznačne definovať „kvalita potraviny“. Tu treba spomenúť všeobecnú definíciu kvality ako kvalitatívnu charakteristiku potraviny, ktorá je pre spotrebiteľa prijateľná, pričom si každý spotrebiteľ predstavuje pod kvalitou niečo iné. Dôležité ale sú parametre, ktoré charakterizujú kvalitu potraviny, ako je vzhľad, analytické parametre, chuť, charakteristiky, ktoré sú definované právnymi predpismi, hygienické požiadavky na spracovanie potravín, ktoré sa vzťahujú na celý výrobný proces, sociálne a náboženské požiadavky. Napr. kóšer, halal. Legislatívne sú dané povinné informácie pre potraviny z ktorých by spotrebiteľ mal mať dostatočné informácie pre svoje rozhodnutie, ktoré musí byť úplné, zrozumiteľné, nezávädzajúce s uvedením povinných údajov o zložení aj prídavných látok, konzervačné látky, obsah dôležitých nutričných parametrov bielkoviny, tuky, voda, alergénne látky a pod. Zároveň je aj legislatívou ustanovená povinná minimálna veľkosť písma čo je všeobecne pri potravinách dostatočné. Na základe toho sa spotrebiteľ môže rozhodnúť či preferuje alebo môže konzumovať potravinu napr. s vyšším obsahom tukov, s alergénom alebo bez alergénnych látok, nižším alebo vyšším obsahom bielkovín, cukrov a pod.

Ako inak by mohol štát podporiť producentov kvalitných potravín a kvalitných poľnohospodárskych produktov pre potravinársku výrobu?

Mohol by určite viac neformálne tlačíť na veľké retailové siete (Lidl, Kaufland) pri podpore kvalitných domácich producentov. Pri zabezpečení stravovania by štát i samosprávy mohli dať tiež prednosť domácim produktom, podobne ako inde sa presadzujú napríklad vegetariánske produkty. Znižovanie DPH vidím ako kontraproduktívne, pretože nepriinesie nijaký úžitok výrobcovi.

Čo považujete v súčasnosti za najnaliehavejšiu výzvu vo vašom odvetví priemyslu?

Považujem za prvoradé, aby podniky mali cieľ produkovať čo najkvalitnejšie výrobky, využili domáce znalosti a skúsenosti a priniesli na trh produkty s vysokou pridanou hodnotou. Tie by potom nemali predávať do sietí s minimálnou maržou, ale s takou, ktorá im zabezpečí dostatočný zisk na rozšírenú reprodukciu výroby, vrátane inovácií a rastu.

Hygiena je v potravinárskej výrobe nesmierne dôležitá.

Ludákom štátne rady nepatria!

(Dokončenie zo str. 1)

Na rôznych pripomienkových udalostiach participuje aj KDH, vrátane jeho súčasného hnutia Milana Majerského. Tejto loby sa podarilo, že spomínanej trojici vlni udelil predseda NR SR Boris Kollár Cenu J. M. Hurbana, na ich hrob položil veniec aj premiér Eduard Heger.

Zamlčávajú ich pôsobenie počas ľudáckeho režimu ako i činnosť krátko po konci vojny. V skratke, nie každý, kto bojoval proti komunistom, bol demokrat. Vyznamenania v tejto kauze prezidentka udelila „za mimoriadne zásluhy o demokraciu a jej rozvoj, ľudské práva a slobody“. Pravdou je aj to, že samotný antikomunizmus predstavoval jeden z definičných prvkov fašistických a pravicových diktátorských režimov.

V štruktúrach ľudáckeho režimu

Púčik, Tunega a Tesár pôsobili v štruktúrach ľudáckeho režimu,

Jozef Tiso otvára v Chtelnici roku 1941 vodcovskú školu Hlinkovej mládeže.

ktorého ideológiu boli výrazne ovplyvnení. Je zrejme, že vzhľadom na svoj pomerne nízky vek nemohli byť exponentmi tohto režimu, no aktivizovali sa na úrovni štruktúr primeranej veku.

Všetci traja sa stali frekventantmi Vyššej vodcovskej školy Hlinkovej mládeže (HM), pričom Púčik a Tunega boli oveľa aktívnejší ako Tesár. Jej spravodajské oddelenie udržiavalo v čase Povstania a nemeckej okupácie Slovenska aktívnu spoluprácu so spravodajskou službou SS a NSDAP. Tunega s Púčikom počas SNP pôsobili ako tzv. hlásky tohto oddelenia, ktoré šíрили aj šepkanú propagandu proti povstalcovi a zahraničnému odboju.

O samotnom charaktere HM, ktorá si vybrala za vzor nacistickú Hitlerjugend, vypovedajú prejavy jej hlavného veliteľa Alojza Macka. Púčik a Tunega neboli natoľko veľké ryby, aby sa ich mená vyskytovali v dobovej tlači. Na stránkach Slováka a Gardistu sa Macek oslavne vyjadroval o Hitlerovi, mobilizoval mládež za boj proti „židobolševi-

kom“, ktorý vyzýval na „fanatické státie za slovenskou štátnosťou“ a „trestanie zradcov“.

V článku Mládež spolubojujúca píše ešte aj roku 1945: „Nepriateľské sovietske vojská a židobolševické bandy vnikli do nášho drahého štátu... Vodca nemeckého národa, ktorý slovenskému národu pomohol obnoviť slovenský štát a ktorý aj začiatkom septembra minulého roku ochránil väčšinu slovenských životov, ako strážca európskej kultúry a civilizácie vedie boj proti židobolševickým barbarom, chráni zásadu suverenity každého uvedomelého národa...“

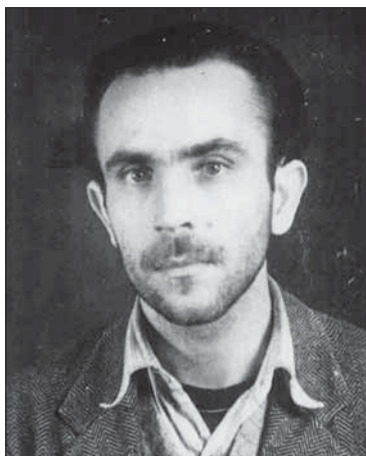
Preto komu na osobnom a národnom živote záleží, musí sa dnes začleniť do boja proti bolševizmu po boku nemeckých vojsk. Nieto inej možnosti. Platí tu zásada: Kto nie je s nami, proti nám je... V mori bolševizmu sa utopili veľké desiatky národov a odolnejší jednotlivci v nich kde-tu v otroctve Židov a dobrodruhov

v skutočnosti nežijú, skoro môže- me povedať, že živia.“

Ideová a personálna kontinuita

Povojnové aktivity Púčika, Tunega a Tesára boli úzko späté s Jozefom Vicenom, Štefanom Chalmovským (obaja absolventi Vyššej vodcovskej školy HM a členovia riadiaceho výboru hlások) a s Ladislavom Jankovičom (viedol spravodajské oddelenie pri Hlavnom veliteľstve HM). Na sklonku ľudáckeho režimu vznikla z ich iniciatívy organizácia Slovenská tajná ochrana (STO). Mala spravodajsky a politicky pôsobiť po príchode Červenej armády na naše územie, do marca 1945 do jej radov vstúpilo asi 150 bývalých členov hlások.

Medzi hláskami a STO tak fungovala ideová i personálna kontinuita. Púčik a Tunega boli spolu s Vicenom členmi vedenia STO. Jej reálna činnosť sa prakticky nestihla rozbehnúť, ale na tejto platforme vznikla ilegálna ozbrojená organizácia Biela garda (dobovo označovaná aj ako Bieli partizáni), ktorej hlavným iniciá-

Albert Púčik.

Anton Tunega.

Eduard Tesár.

torom bol Chalmovský a členmi aj Púčik s Tunegom.

Jej štáb sa schádzal na polovnickej chate na Tribeči a vydával ilegálny časopis Slováka ako tlačový orgán HSLŠ, ktorá sa mala v predstavách skupiny postupne obnovovať. Pripravovali sa aj na ozbrojený odpor. Zbrane získali z pôvodného arzenálu Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy, ktoré ukryl ich bývalý člen.

Mimochodom, ilegálna tlačiareň sa nachádzala pri Dolných Motešiciach, rodisku Tunegu a Púčika. Skupina vytlačila a rozšírila dve čísla Slováka. V čísle z októbra 1945 sa písalo: „Dr. Tiso sa rozhodol odstrániť všetky ťažkosti a prekážky. A výsledok bol skvelý. Dr. Tiso sa staral o každého slovenského človeka. Vôľa slovenského národa je, aby slovenské veci opäť riadil Dr. Tiso.“

Mali sa infiltrovať do KSS aj DS

Organizačné smernice skupiny kládli dôraz na vybudovanie siete dôverníkov, ktorí mali propagovať idey HSLŠ. Očakávala sa infiltrácia do KSS aj do Demokratickej strany, ktorej účasť vo vláde s komunistami hodnotili ako kolaboráciu a zradu národných záujmov. Ďalšou úlohou bola evidencia komunistov a tzv. čechoslovakistov, vytváranie prehľadu „nepriateľských osôb“ v ozbrojených zložkách a pozorovanie činnosti Židov.

Skupinu koncom roka 1945 polícia rozbila, no spomenúť možno fakt z neskoršieho obdobia, janu-

ára 1949. Púčik prekračoval hranice spolu s Jozefom Rojkom, členom Tunegovej spravodajskej siete. Rojka v roku 1958 odsúdili na trest smrti za vraždenie zajatých civilistov, partizánov a povstaleckých vojakov v Kremníčke, na ktorom sa ako člen POHG osobne podieľal!

V prácach historikov sa vyskytujú hodnotenia, že aktivity Bielej gardy (treba odlišovať od následnej Bielej légie) neboli až také nebezpečné a ŠtB ich činnosť účelovo vykonštruovala do väčších rozmerov než v skutočnosti bola. Treba však vnímať širší dobový kontext. Komunisti patrili medzi prvé obete represii fašistických a iných pravicových diktátúr. Preto neprekvapuje, že už pol roka po skončení 2. svetovej vojny postupovali voči takýmto aktivitám veľmi rázne.

Ďaleko od predstáv demokracie

Ľudácke odbojové skupiny svoj antikomunizmus vôbec neskrývali a združenie osôb okolo Bielej gardy sa ani neusilovalo pretrhnúť ideologickú naviazanosť na Tisov režim. Pre svoju činnosť však nenachádzali v obnovennej ČSR živnú pôdu. Na rozdiel od Ukrajiny a pobaltských krajín, kde mali antikomunistické gerilové jednotky tisícky členov a dokázali sovietskym bezpečnostným zložkám spôsobovať citeľné straty.

Žiadna z odbojových zložiek ľudáckeho exilu nedeklarovala, že hodlá obnoviť nedemokraticky re-

žim z rokov 1939 až 1945, pretože nimi vedená komunikácia sledovala väčšiu akceptáciu na strane západných mocností. Podstatná je však preukázateľná spätosť s režimom HSLŠ, čo ich predstavuje o „demokracii“ limitovalo.

Vynikajúci historik Jozef Jablonický skonštatoval: „Kauza A. Púčik a spol. bola len pokračovaním predchádzajúcich aktivít ľudáckeho podzemia v spojitosti s existenciou ľudáckeho exilu. Jednotlivci sa neusilovali o demokratický režim na Slovensku... Po novembri 1989 o Púčikovi a jeho spoločníkoch sa písalo veľa, ale aj tak, že základné realie sa nepoznali alebo obchádzali. Pero vzali do rúk autori, ktorí Púčika a jeho spoločníkov vyzdvihovali na piedestál martýrov, bojovníkov proti komunistickej totalite a v duchu hesla Za Boha a za národ... Lenže celý prípad Púčik a spol. nepatrí do histórie prenasledovania za náboženskú činnosť. Bol to prípad politický v podmienkach studenej vojny.“

Chyba v procese posudzovania?

Prvotná reakcia prezidentskej kancelárie bola alibistická. Vyhlásenie sa nieslo v štýle, že Zuzana Čaputová si za ocenením stojí. No už o dva dni priznala, že „sa stala chyba v procese posudzovania. Štátne vyznamenania by mali dostávať ľudia, ktorých životný príbeh nemôže vyvolať spor o to, či slúžili demokracii. Urobím všetko pre to, aby sa v budúcnosti podobné kontroverzie neopakovali.“

Na kauzu zareagoval aj Fedor Gál: „Podľa overených informácií boli Púčik, Tunega a Tesár ľudácki aktivisti. Tento rok boli vyznamenaní Radom Ľudovíta Štúra I. triedy. Rovnaké vyznamenanie som prevzal v roku 2018 z rúk prezidenta Andreja Kisku. Napriek tomu, že si prezidentku veľmi vážim, ak má byť ocenená uvedená trojica, nemôžem inak, ako vrátiť svoje vyznamenanie. Nemôžu byť súčasne ocenení títo ľudia a ja.“

Pokiaľ ide o udelenie vysokého štátneho vyznamenania nejakej osobe, mala by byť zaručená jej morálna bezúhonnosť. Komplexný historický obraz života a aktivít predmetnej trojice ukazuje, že o takýto prípad určite nejde.

Ján Figel' (vľavo) a Eduard Heger položili veniec na hrob troch mladých Trenčanov na Martinskom cintoríne v Bratislave, február 2022.

Matovič je hrdý na fašistov

Braňo Ondruš

Fašistickým stranám na Slovensku pomáha najsilnejšia vládna strana posilniť pozície. Jej predseda Igor Matovič v parlamente vyhlásil, že je hrdý na spoluprácu s fašistami. Ešte nedávno odlišoval fašistov podľa toho, čo robia. Teraz sú pre neho „naozajstní fašisti“ len tí, ktorí ho nepodporujú.

Okrem vojnového obdobia sa na Slovensku nestalo, že by člen vlády otvorene prejavil hrdosť na nespochybniteľných fašistov. Nespochybniteľných aj podľa samotného šéfa OĽaNO. „Odteraz vám inak hovoriť nebudem, lebo to, čo ste večera spravili, aby ste propagovali vašu odpornú fašistickú ideológiu, s tým ste prerazili posledné dno,“ kričal 21. marca 2017 spoza rečníckeho pultu v parlamen-

te. „*Nebojme sa fašistov nazývať fašistami. Budeme im hovoriť poslanci pána Kotlebu? Nie, fašistu Kotlebu!*“

Už razú pán poslanec Beluský

Vtedy Matovič reagoval na rozdávanie šekov na sumu 1488 eur, za čo bol „fašista Kotleba“ nedávno právoplatne odsúdený za propagáciu zločinného režimu. Marian Kotleba preto prišiel o poslancový mandát a jeho pravá ruka a stranícky najvyššie postavený poslanec Milan Beluský (podpredseda ĽSNS) zrazu pre lídra OĽaNO nie je „fašista Beluský“, ale „pán poslanec Beluský“.

„*Budeme hovoriť Ludová strana Naše Slovensko? To sú odporní fašisti!*“ syčal Matovič pred piatimi rokmi. „*Som hrdý na každého jedného... môžete hovoriť, že fašisti a podobne. Nie. (...) Naozaj som hrdý na to, že sa k nám prida-*

li ľudia z ĽSNS,“ vyhlásil z toho istého miesta minulý týždeň.

Za „naozajstných fašistov“ pritom označil poslancov zo strany Republika a jasne vysvetlil, prečo: lebo nepodporili vládny návrh, ktorý navyše priniesie bohatým ľuďom viac peňazí ako chudobným.

S Kotlebovcami sa dohodol

V tejto súvislosti sú dôležité tri momenty. Prvým je fakt, že Matovič sa takto hlásil k fašistom vo chvíli, keď bolo jasné, že koalícia ich hlasy nepotrebuje. V pléne sedelo iba 131 poslancov, takže hlasy OĽaNO, Sme rodina a Za ľudí by na schválenie návrhu stačili. Navyše im ďakoval ešte pred samotným hlasovaním, takže nie že by odhadoval či predpokladal. On presne vedel, ako budú poslanci z ĽSNS hlasovať a že sa na nich môže spoľahnúť!

Z toho je jasný druhý fakt: takmer tri hodiny nestrávil Matovič s Beluským,

len aby mu odpovedal na otázky. Rokovali o podpore, o konkrétnej spolupráci. Dohodli sa, že ĽSNS Matoviča podporí. A že im za to verejne poďakuje.

Pomáha im zachrániť sa

No a tretím je fakt, že Matovič ciele pomáha maximálne pozitívne zviditeľniť ĽSNS. Robí to vo chvíli, keď sa Kotlebovci aj slamky chytajú, pretože už vyše roka sú ich preferencie hlboko pod hranicou zvoliteľnosti. Šéf OĽaNO premyslene hádže neofudákum záchranné koleso, aby im pomohol udržať sa v parlamente. Svedčí o tom jeho návrh, ktorý predložil po rokovaní s Beluským, aby Kotlebovci zákonom (!) získali viac priestoru v televíznych diskusiách.

A keďže v roku 2020 poskytol miesta na svojej kandidátke aj extrémistom, možno sa o rok a pol dožijeme aj priamo fašistických kandidátov za OĽaNO.

100. výročie nedožitého narodenia genmjr. Jána Ilanovského

Jozef Struhár,
tajomník ObIV SZPB Liptovský Mikuláš

Pri príležitosti nedožitého narodenia Jána Ilanovského ObIV v Liptovskom Mikuláši inicioval po stretnutí s rodinou a samosprávou niekoľko spomienkových podujatí.

Mesto Liptovský Mikuláš uverejnilo tichú spomienku na zosnulého v mesačníku Mikuláš v apríli 2022, v mestskej TV Liptov bol celý týždeň uvádzaný film: „Vojna je svinstvo“, ktorý zazna-

menáva spomienky gen. J. Ilanovského.

Na deň výročia nedožitého 100. narodenia 22. 4. 2022 si uctili pamiatku nebojného generála položením kytíc na tichej spomienke zástupcovia ObIV a ZO SZPB z Liptovského Mikuláša a Závažnej Poruby, spoločne s rodinou zosnulého, vedenia Klubu vojenských dôchodcov Liptov a starostu rodnej obce Závažnej Poruby. Na začiatku spomienky privítal prítomných predseda ObIV plk. v. v. Ján Martinko, ktorý ocenil život skromného a statočného človeka, ktorým zosnulý bol.

Zhromaždenie rodiny a ObIV SZPB Liptovský Mikuláš pri hrobe genmjr. J. Ilanovského.

Medaila generála Jána Nálepku-Repkina na hrudi Františka Ruščáka

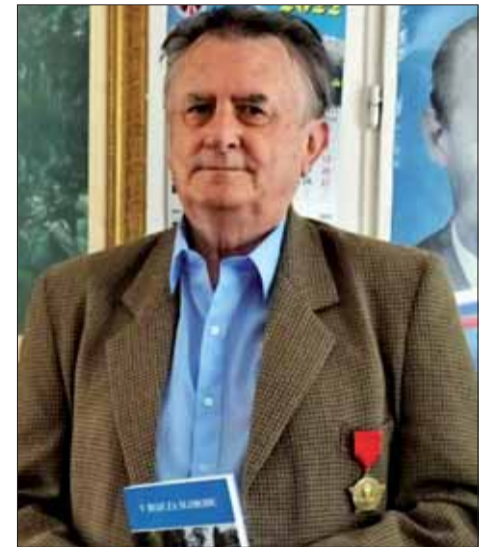
Helena Popovičová, kronikárka
Oblasťného výboru SZPB v Prešove

Oblasťná organizácia SZPB brigádneho generála in memoriam Imricha Jacko-Lysáka v Prešove ocenila svojho člena slovakistu a jazykovedca Doc. PhDr. Františka Ruščáka, CSc., ktorý sa dožil vlni svojho životného jubilea – 80 rokov, mimoriadnou medailou generála Jána Nálepku-Repkina.

Pandemické opatrenia nedovoľovali zrealizovať túto milú udalosť v roku 2021.

František Ruščák, je bývalý vysokoškolský učiteľ na Prešovskej univerzite v Prešove a spoluautor publikácie „V boji za slobodu“ – Protifašistický odboj v prešovskom regióne v rokoch 1939– 945, ktorá bola uvedená do života v r. 2020. Publikácia je určená pre základné a stredné školy v Prešovskom regióne ako pomôcka učiteľom dejepisu na výuku moderných regionálnych dejín. Pán Ruščák je synom priameho účastníka protifašistického odboja, príslušníka 1. čs. arm. zboru Františka Ruščáka st., ktorého vojnový príbeh je opísaný v spomínanom zborníku.

František Ruščák je autorom mnohých zbierok básní. Tie, s protivojnovým a protifa-

šistickým obsahom sa využívajú – recitujú pri pietnych spomienkach na počesť jednotlivých výročí NOB v Prešove a v blízkom okolí.

Aktu odovzdania medaily sa zúčastnili členovia autorského a zostavovateľského kolektívu zborníka, bývalí kolegovia Františka Ruščáka z PU a bývalý veliteľ VÚ v Trebišove, ktorý niesol historický názov – 55. msp hrdinu ZSSR kpt. Jána Nálepku, dnes generálmajor vo výslužbe Ján Čmilanský.

85 rokov od zbombardovanej Guernici

Vo štvrtok 5. mája usporiadala Hotelová akadémia na Mikošíniho ulici v Bratislave spomienkové podujatie na československých interbrigadistov, ktorí sa v takmer trojtisícovom počte zapojili do bojov v občianskej vojne v Španielsku na strane práva a demokracie. Na budove tejto školy je plastika, ktorá zvečňuje hrdinstvo čs. interbrigadistov.

Spolu s riaditeľkou školy Katarínou Bielou, s pedagogickým zborom akadémie a študentmi, s predstaviteľom odboru školstva bratislavského vyššieho územného celku Tiborom Vargom, sa spomienky zúčastnili aj členovia partnerskej ZO SZPB Jána Bulíka z Bratislavy Petržalky.

Podujatie usporiadala a moderovala profesorka dejín v akadémii, členka SZPB Libuša Podhradská, ktorá spolu s predsedom ZO SZPB Vladimírom Mikundom priblížila túto dejinnú udalosť, ktorá bola začiatkom boja

Európy s fašizmom v 2. svetovej vojne.

V. Mikunda predstavil prítomným svoju 55-člennú ZO SZPB a zdôraznil, že organizácia Jána Bulíka robí všetko preto, aby sme pomohli zachovať skutočnú pravdu o protifašistickom odboji, ku ktorému patrí aj obrana demokracie španielskeho ľudu proti falangistickým a klerikálnym vzbúrencom.

Z konkrétností občianskej vojny spomenul, že „sa do nej rôznym spôsobom zapojili viaceré štáty. Angličania presunuli

Členovia ZO SZPB Jána Bulíka sa zišli v hojnom počte.

foto: autor

Francisca Franca letecky z Kanárskych ostrovov do Maroka, Hitler mu zase pomohol s presunom armády na kontinent.

O zásobovanie povstalcov sa dodávkami vojnového materiálu postaralo Nemecko a Taliansko. Naproti tomu V. Británia a Francúzsko vyhlásili politiku nezasahovania a zakázali vývoz zbraní do Španielska. Pričom Paríž bol natoľko dôsledný, že

nedodal zákonnej republikánskej vláde ani tie zbrane a lietadlá, ktoré už mala nielen objednané, ale aj dávno zaplatené.

ZSSR sa zapojil do španielskej vojny aj preto, lebo republikánska vláda hradila všetku pomoc zlatom. Zároveň Sovietski získali rovnakú možnosť ako Nemci – otestovať si svoje tanky a lietadlá v bojových podmienkach,“ uviedol.

Na záver predseda ZO uviedol, že „aby sme si uvedomili hrôzy španielskej občianskej vojny, stačí vysloviť jedno všetkým známe slovo: Guernica! Je to názov malého mesta pri Bilbau, ktoré 26. apríla 1937 zbombardovali Nemci, pričom zabili v ňom okolo 6 tisíc civilistov. Pred pár dňami sme si pripomenuli 85. výročie tohto fašistického masakru,“ dodal. (vml)

Atentát na muža, ktorý r

Eduard Stehlík, riaditeľ Pamätníka Lidice

Foto: archív autora

V tomto roku si pripomíname 80 rokov od okamihu, keď príslušníci výsadku Anthropoid – rotmajstri Slovák Jozef Gabčík a Čech Jan Kubiš – úspešne vykonali atentát na zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha. Ohlas tejto akcie ďaleko presiahol hranice protektorátu a právom sa zaraduje nepochybne nielen k najvýznamnejším činom čs. odboja, ale aj celej európskej protinacistickej rezistencie.

Keď začalo v lete 1941 v Protektoráte Böhmen und Mähren silnieť odbojové hnutie, zareagoval na to Adolf Hitler odoslaním doterajšieho ríšskeho protektora Konstantina von Neuratha na „zdravotnú dovolenku“. Jeho nástupcom v septembri 1941 ustanovil SS-Gruppenführera Reinharda Heydricha. Muža, ktorý sa preslávil inteligenciou aj chladnou krutosťou, s ktorou riadil teror proti odporcom nacizmu v Nemecku aj na okupovaných územiach.

Teror v Čechách rozpútal už v lete 1941

Ani v Prahe nezostal Heydrich svojej povesti nič dlžný. Uviedol sa vyhlásením stanného práva a začatím série popráv, ktoré si za necelé štyri mesiace vyžiadali 486 obetí. Ďalších 2242 vlastencov na jeho rozkaz odviekli do koncentračných táborov, kde mnohí z nich čoskoro prišli o život.

Ako jeden z hlavných architektov „konečného riešenia židovskej otázky“ stál zástupca protektora aj pri vzniku terezínskeho geta a začatí deportácií židovského obyvateľstva Čiech a Moravy do vyhladzovacích táborov. Heydrichov krvavý nástup vyvolal v protektoráte ovzdušie hrôzy a všadeprítomného strachu.

V posledných septembrových dňoch roku 1941 dorazili správy o krvavom terore, ktorý Heydrich v okupovanej vlasti rozpútal, aj do Veľkej Británie. To, že bolo medzi prvými popravenými mnoho vysokých dôstojníkov čs. armády, vrátane niekoľkých generálov, zohra-

lo kľúčovú úlohu pri plánovaní pomsty.

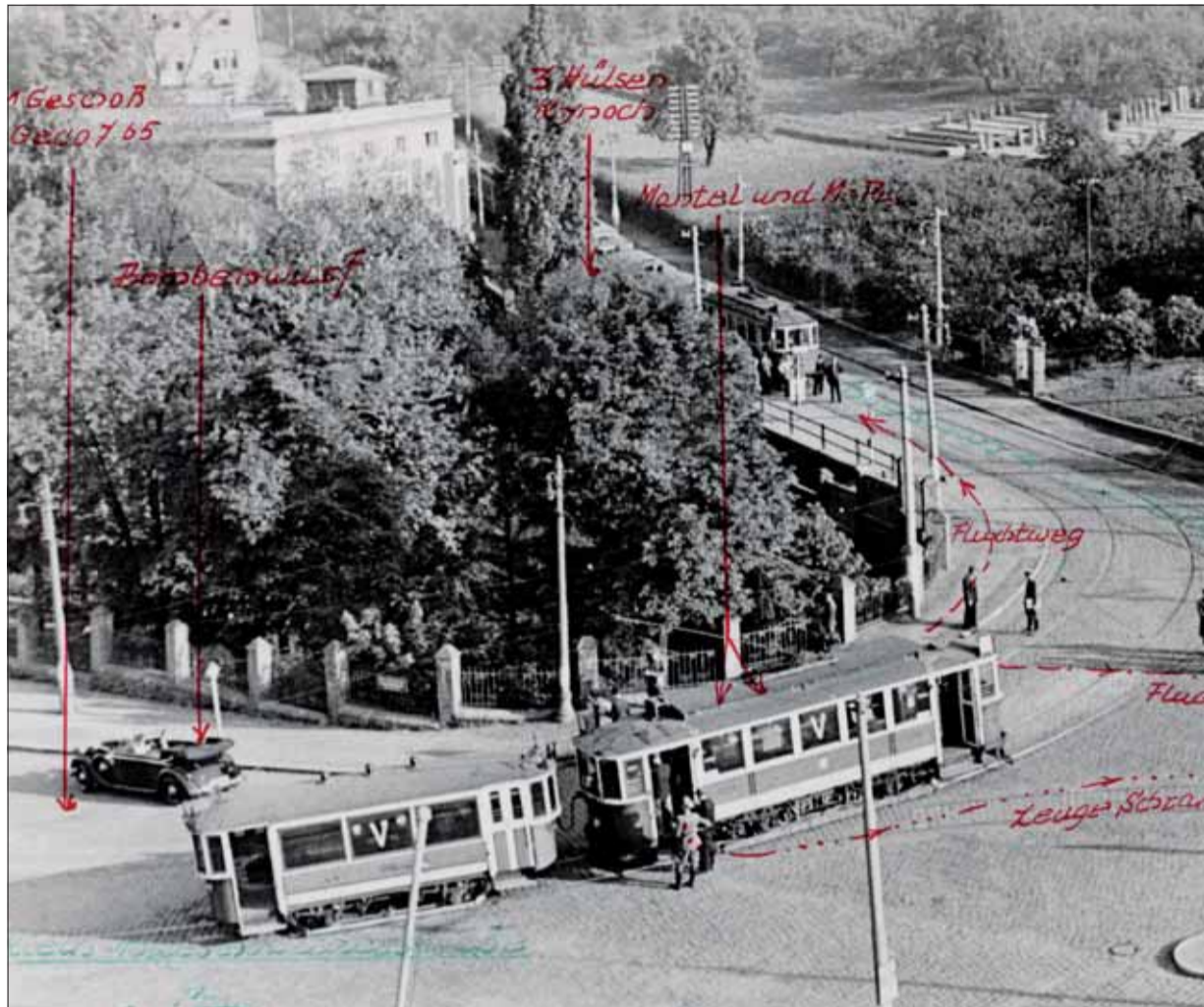
V londýnskom exile pôsobilo množstvo blízkych priateľov a spolubojovníkov zavraždených. A práve v okolí jedného z nich – plukovníka Františka Moravca, šéfa čs. vojenských spravodajcov v Londýne, vznikla ako bezprostredná reakcia na Heydrichov teror myšlienka na atentát. Ten mal nacistom ukázať, že kohokoľvek z nich možno vziať na zodpovednosť za jeho zločiny, a že Česi vracajú ranu za ranu.

Pod vedením špičkových odborníkov

Prípravy na operáciu s krycím názvom ANTHROPOID sa začali v spolupráci s britskou SOE (Special Operations Executive) v budove Porchester Gate, londýnskom sídle čs. vojenskej spravodajskej služby, 2. októbra 1941. Pôvodne sa totiž počítalo s tým, že atentát vykonajú už 28. októbra 1941, na nacistami zakázaný štátny sviatok ČSR.

Pôvodne naň vybrali Slováka Jozefa Gabčíka a Čecha Karla Svobodu. Druhý menovaný sa však počas doplňujúceho výcviku vážne zranil a na jeho miesto nastúpil na Gabčíkovo prianie jeho najlepší priateľ – Jan Kubiš. Modifikovaný tím odišiel 14. októbra do Škótska, kde sa hlásil na Special Training School 21 Arisaig House, kde sídlilo výcvikové veliteľstvo SOE pre túto oblasť.

O tom, aký mimoriadny význam už vtedy Briti Anthropoidu pripisovali, svedčí výber inštruktorov, ktorí budúcich atentátnikov dostali na

Ostrá pravotočivá zákruta medzi Kirchmayerovou triedou a ulicou V Holešovičkách.

starosť. Kapitáni Eric Anthony Sykes, zvaný „Bill“ a John Tobin Bush patrili medzi najlepších špecialistov, ktorých mala SOE v k dispozícii. Zatiaľ čo Bush bol špičkovým odborníkom na prácu s trhavinami, Sykes patril k svetovej elite v strelbe z ručných zbraní, vrátane strelby pudevaj. K týmto schopnostiam sa vypracoval dlhoročnou praxou. V 20. a 30. rokoch minulého storočia totiž pôsobil pri Šanghajskej mestskej polícii ako odborník na ručné zbrane a inštruktor strelby v pouličných bojoch.

Vycvičení v prestrelkách šanghajských gangov

Čínske veľkomesto Šanghaj sa v tom čase stal jednou z najnebezpečnejších metropol sveta. Pouličné prestrelky s drogovými gangmi, únosmi, prepadnutiami i bankovými lúpežami boli takmer na dennom poriadku a policajné zložky tak vlastne fungovali v neustálom boji. Niet preto divu, že SOE prijala odborníka typu kpt. Sykesa do svojich služieb. Čoskoro sa ukázalo, že mala šťastnú ruku. Išlo navyše o vynikajúceho pedagóga schopného vytvoriť si neformálnym prístupom k „študentom“ priateľský vzťah, ktorý napomáhal rýchlemu osvojovaniu vyučovaných zručností.

Pod vedením oboch britských špecialistov prešli Gabčík a Kubiš intenzívnym, šesť dní trvajúcim výcvikom v strelbe z najroznejších typov pechotných zbraní: revolverov, pištoľí Colt 38 Super, samopalu Sten, pušky a z ľahkého guľometu BREN. Precvičovali si pritom mierenú aj pudevú strel-

bu vo všetkých možných polohách a situáciách na pevné aj na pohyblivé ciele.

Súčasťou špeciálnej prípravy sa stala práca s trhavinami a vrhanie ručných granátov MILLS, čo s oboma parašutistami detailne precvičil kpt. Bush. O tom, že na svojich inštruktorov urobili mi-

Jan Kubiš 27. mája 1942 bezo zvyšku naplnil vety, ktoré si krátko pred odletom z Británie do okupovanej vlasti zapísal do svojho denníka: „Dnes nie som si istý dňom, lebo sa odo mňa požaduje zvláštna úloha, úloha veľmi nebezpečná, ale nebojím sa, idem s chuťou do práce a nezastaví ma ani to najhoršie.“

moriadny dojem, svedčí záverečné hlásenie, v ktorom ich označili za „excellent pair“ – skvelú dvojicu.

Po návrate zo Škótska našli čs. vojaci na krátko nový domov na Station XVII Brickendonbury Manor pri Brickendone v grófstve Hertford. Tunajšie prísne utajované pracovisko SOE, ktoré viedol legendárny major George T. T. Rheam, sa síce špecializovalo najmä na prácu s trhavinami, ale Gabčík s Kubišom sa tu stretli i s ďalšou výnimočnou osobnosťou kapitánom Williamom Ewartom Fairbairnom. Osudy tohto muža sa podobali na životopis Sykesa, s ktorým boli dlhoročnými priateľmi a spolupracovníkmi.

Aj on pôsobil pri Šanghajskej mestskej polícii v období jej najväčšej slávy, patril k vynikajúcim strelcom. Okrem toho sa jeho zvláštnou špecializáciou stal boj muža proti mužovi. Fairbairn sa v Šanghaji intenzívne venoval orientálnym bojovým umeniam a stal sa jedným z prvých belochov, ktorí získali majstrovský stupeň v juu-jitsu.

Podľa Biblie špeciálnych jednotiek

Svoje skúsenosti Fairbairn zúčastnil pri vytvorení vlastného sebaobraného systému – Defendu. Vďaka tomu, že nadobudnuté vedomosti odovzdával žiakom nielen v špecializovaných kurzoch, no aj vo svojich publikáciách, môžeme

dodnes obdivovať ním vytvorený jednoduchý, pritom účinný bojový systém.

Za najvýznamnejšie možno v tejto súvislosti uviesť jeho monografiu *Defendu – Scientific Self-Defence* (vedecká sebaobrana) alebo počas druhej svetovej vojny vydanú praktickú príručku *Al-*

Jan Kubiš (vľavo) a Jozef Gabčík vo Veľkej Británii.

Hitler nariadil usporiadať v Berlíne

ozsieval smrť a utrpenie

Zamestnanie pre nich pripravil major Cecil V. Clarke, vizionár, vynálezca a jeden z najlepších špecialistov SOE na trhavinu. Okrem oblasťou svojej odbornosti viedol s oboma parašutistami niekoľko mimoriadne dôležitých rozhovorov o naplánovaní vlastného atentátu. Bol to práve on, čo skonštruoval bombu, ktorá 27. mája 1942 explodovala v Prahe a fatálne zmenila osudy mnohých.

Pretože sa však mjr. Clarke zásadným spôsobom podieľal aj na vzniku špeciálneho nástražného mínometu, tzv. Tree Spigotu, ktorý sa po stretnutí s ním objavil vo výzbroji výsadku Anthropoid, dá sa predpokladať, že sa súčasťou výcviku stalo i predstavenie tejto novej zbrane a precvičenie jej obsluhy. Dochované písomnosti SOE však o tejto skutočnosti žiaľ mlčia.

Na svet prišla Heydrichova bomba

Zo Station XVII oboch parašutistov previezli na neďaleký Aston House pri Stevenage, tajné zariadenie SOE označované ako Station XII. Jeho veliteľ vynikajúci technický expert major Leslie J. C. Wood dokončil pôvodný Clarkov projekt a stal sa tak spoluvorcom „Heydrichovej bomby“. Tú navyše s najvyššou pravdepodobnosťou vyrobili tu, kde na to malo SOE nevyhnutné zázemie.

Výroba bomby však nebola jediným, čím vstúpil Aston House do dejín. Práve tu sa rodil detailný plán útoku na Heydricha. Gabčík s Kubišom tu niekoľko dní pod dohľadom majora Petera A. Wilkinsona a šéfa čs. sekcie SOE kapitána Alfgara C. G. Hesketh-Pricharda nacvičovali útok bombou na idúci automobil – starý Aus.

Ako dokazujú dochované dokumenty a spomienky britských inštruktorov, neprebiehala to úplne bez problémov. Zasiahnuť idúce auto totiž pre Gabčíka a Kubiša nepredstavovalo jednoduchú úlohu, zatiaľ čo obaja britskí školitelia triafali automobil neomylnne každým hodom.

To vraj privádzalo súťaživého

Slováka a Čecha k zúfalstvu. Ako však Briti sami s úsmevom poznamenávali, nebolo to od nich úplne fair. Kpt. Hesketh-Prichard bol totiž synom jedného z najlepších reprezentantov Spojeného kráľovstva v krikete a ani mjr. Wilkinson nepatril v tomto športe k začiatčikom.

Po ukončení špeciálneho výcviku si oboch parašutistov prevzali do starostlivosti príslušníci čs. armády. V kaštieli Bellasis House sa pod dohľadom nadporučíka Rudolfa Hrubca až do konca roku 1941. V noci z 28. na 29. decembra ich vysadili spolu s paraskupinami Silver A a Silver B.

Pristáli približne o 02.30 neďaleko obce Nehvizdy východne od Prahy. Vďaka pomoci miestnych vlastencov a záchytným adresám, ktoré dostali v Londýne, sa im podarilo prekonať počiatočné ťažkosti a začali s prípravou na vykonanie atentátu. Hneď sa zaoberali niekoľkými možnými variantmi. Za miesto útoku napokon zvolili ostrú pravotočivú zákrutu medzi Kirchmayerovou triedou a ulicou V Holešovičkách, kadiaľ Heydrichov mercedes cestou na Pražský hrad každý deň prechádzal, a kde musel jeho vodič výrazne spomaliť.

Na Heydrichovo vozidlo parašutisti zaútočili v stredu 27. mája 1942 o 10.35. Oproti pôvodnému predpokladu, keď malo auto najprv znehybniť bombou a jeho osádka zlikvidovať druhou z bômb alebo strelbou zo samopalu, vykonali s najväčšou pravdepodobnosťou útok súčasne. Gabčíkovi síce samopal v rozhodujúcej chvíli pre vzpričený náboj zlyhal, no Kubišova bomba zasiahla cieľ a protektora vážne zranila.

Tvrdý boj v chráme sv. Cyrila a Metoda

Následkom toho Heydrich vo štvrtok 4. júna o pol ôsmej ráno zomrel. Len tri dni po útoku 30. mája, teda v čase, keď bol zastupujúci protektor ešte nažive, dostal prednosta II. odboru exilového Ministerstva národnej obrany v Londýne František Moravec list od generála Colina McVean Gub britskej SOE. V iba nedávno objavenej písomnosti označenej ako prísne tajné môžeme čítať:

„Rád by som vyjadril blahoželanie a obdiv svoj aj svojich spolupracovníkov za spôsob, akým členovia skupiny Anthropoid uspeli pri plnení svojej úlohy. V tejto chvíli je ešte skoro usudzovať, aké dopady tento čin bude mať, ale jeho dôležitosť je mimo akejkoľvek pochybnosti, najmä čo sa týka hnutia odporu v Európe. Títo dvaja muži si už dnes vydobyli miesto v čs. histórii. Dúfam, že ich žiarivý príklad čoskoro vyvolá nasledovanie v ostatných častiach sveta a že Nemci sami spoznajú, aké to je, byť obeťou vlády teroru. V tejto chvíli však súcitíme s onými dvoma mužmi, ktorých postave-

V krypte Kostola sv. Cyrila a Metoda je teraz Národný pamätník s bustami výsadkárov, ktorí tam zahynuli.

nie musí byť bezvýchodiskové, a tiež s vašimi krajanmi doma, ktorí, obávam sa, budú pri následných represáliách kruto trestať.“

Žiaľ, gen. Gubbins sa nemýlil... V čase krvavých represálií, rozpútaných Nemcami bezprostredne po atentáte, našlo medzitým sedem parašutistov útočisko v pravoslávnom chráme v Resselovej ulici v Prahe. Pod tlakom razii sa v ňom postupne zhromaždili Jozef Publík, Jozef Gabčík, Ján Hrubý, Ján Kubiš, Adolf Opálka, Jaroslav Švarc a Jozef Valčík.

V dôsledku zrady parašutistu Karla Čurdu z výsadku Out Distance sa gestapo 17. júna neskoro večer dozvedelo o ich úkryte. Nad ránom nasledujúceho dňa okolie chrámu obkľúčili početné jednotky SS. Príslušníci gestapa a SS sa pokúsili preniknúť dovnútra, no napadla ich paľba vedená z chóru a empory, kde v tom čase držali hliadku nadporučík Opálka, rotmajster Kubiš a čatár Publík.

Rozhorel sa tvrdý boj. Obrovskej presile však obrancovia nemohli vzdorovať donekonečna. Zranení črepinami granátov zvolili si po vyčerpaní zvyšku munície smrť vlastnou rukou.

Poslali na popravu vyše 1400 vlastencov

Po dobytí chrámovej lode sa boj presunul do krypty, kde sa ukrývali podporučík Valčík, rotmajster Gabčík, rotný Švarc a čatár Hrubý. Ne-

mci si dokonca na pomoc privolali pražských hasičov, ktorí vháňali okienkom z ulice vodu a dráždivý dym. Na ponuky obliehateľov ku kapitulácii štvorica parašutistov odpovedala: „Nikdy! Česi sa nevzdávajú!“ V bezvýchodiskovej situácii radšej zvolili hrdinskú smrť a posledný náboj si, rovnako ako ich kamaráti, ponechali pre seba.

Po atentáte na Heydricha rozputali nacisti teror, aký Česi v novodobých dejinách nepoznali. Už 27. mája obnovili činnosť staných súdov, ktoré počas nasledujúceho mesiaca poslali na smrť 1412 osôb, nacisti vyvraždili obce Lidice a Ležáky. Ďalšie stovky vlastencov prišli o život v väzniciach a koncentračných táboroch, kde voči českým väzňom zaviedli „osobitný režim zaobchádzania“.

Toto obdobie vošlo do dejín ako „heydrichiáda“. A to nielen ako doba hrôzy a smrti, ale aj boja za slobodu a aktívneho odporu proti okupantom. Úspešne vykonaný atentát, ktorý sa právom radí medzi najvýznamnejšie odbojové akcie v celej nacistami okupovanej Európe, a následné represálie viedli najprv Veľkú Britániu a vzápätí aj Francúzsku k prehodnoteniu mníchovskej dohody z jesene 1938. Vďaka tomu sa mohla Československá republika po 2. svetovej vojne obnoviť vo svojich pôvodných hraniciach. Prinesené obeť tak neboli zbytočné.

(Medzititulky redakcia Bojovník)

l-In Fighting (Všetko v boji) a jej americký variant Get Tough (Zosilniť), ktoré sa stali doslova Bibliou špeciálnych jednotiek.

Vzhľadom na to, že sa Gabčíkovi a Kubišovi venoval kpt. Fairbairn len jeden deň, dá sa predpokladať, že sa im snažil odovzdať niektoré zručnosti zo sebaobrany a tzv. tichého zabíjania (silent killing), ktoré mohli využiť pri plnení svojej úlohy aj pri úniku z miesta útoku.

Pravdepodobne 22. alebo 23. októbra 1941 dorazili po náročnom týždennom výcviku v Škótsku Gabčík a Kubiš na Station XVII Brickendonbury Manor v grófstve Hertford. Tunajšia utajovaná základňa SOE sa zameriavala predovšetkým na prácu s trhavinami a práve preto tu obaja parašutisti prešli jednodňovým výcvikom spojeným s touto problematikou.

ine veľkolepý pohreb Heydrichovi.

Plukovník PhDr. EDUARD STEHLÍK, Ph.D., MBA, narodený 30. marca 1965 v Prahe, je vojenský historik. V roku 1989 po absolvovaní Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v dvojodbove história-ruština nastúpil do Vojenského historického ústavu, kde postupne prešiel funkciami až na zástupcu riaditeľa. V rokoch 2012 až 2014 bol poradcom ministra obrany, následne zastával až do decembra 2019 post riaditeľa odboru pre vojnových veteránov ministerstva obrany. V rokoch 2014 a 2019 ho Senát Parlamentu ČR opakovane zvolil do Rady Ústavu pre štúdium totalitných režimov, od decembra 2017 je jej predsedom. Absolvoval doktorandské štúdium na FF Univerzity Palackého v Olomouci. Na konci roku 2019 odišiel do zálohy a vo februári nasledujúceho roku sa stal riaditeľom Pamätníka Lidice. V októbri 2020 mu prezident Miloš Zeman udelil medailu Za zásluhy.

Na pietnom akte nechýbal predseda ObľV Ján Martinko (prvý sprava) a ďalší členovia a funkcionári, priamy účastník (zľava) Pavel Chrapčiak, vedľa neho primátor Ján Blcháč, veľvyslanec ČR na Slovensku

Musíme zachovať mier

Mária Holušová, ZO Liptovský Mikuláš

Naše mesto vzdalo 6. mája úctu všetkým padlým vo svetovom konflikte a zároveň oslávilo hrdinstvo tých, čo nám vybojovali slobodu.

Jediným priamym účastníkom bol 96-ročný bývalý partizán Pavel Chrapčiak, ktorý mohol spomínať na činy svojich druhov spred 77 rokov. Primátor Liptovského Mikuláša Ján Blcháč neopomenul význam pokory: „Z rešpektu k histórii je našou povinnosťou tento mier zachovávať. A na dôkaz hlbokej úcty je našou povinnosťou aj pociťovať pokoru.“

Po pietnom akte pri pamätníku Červenej armády na Námestí osloboditeľov sa dav obyvateľov mesta spolu s hosťami presunul k pamätníku Háj Nicovô. Okrem občanov a členov SZPB pod vedením predsedu ObľV Jána Martinku nechýbal ani veľvyslanec Českej republiky na Slovensku genpor. polície Tomáš Tuhý a zástupcovia Akadémie Ozbrojených síl SR generála M. R. Štefánika.

Podakovali priamym účastníkom oslobodenia

Branislav Balogh, Jana Kopecká

Už 9. apríla si občania obce Podhradie pripomenuli položením venca k miestnemu pomníku pamiatku tých, čo bojovali za našu slobodu. Hlavné podujatie spojené so spomienkou na víťazstvo nad fašizmom sa uskutočnilo 11. apríla v Martine.

V slávnostnom príhovore podpredseda Národnej rady SR Juraj Blanár uviedol:

„Česť a sláva všetkým osloboditeľom mesta Martin, ktorí položili to najvzácnejšie pri oslobodzovaní našej vlasti, svoj vlastný život.“ Naňho nadviazal primátor mesta Ján Danko: „Podakujeme sa všetkým, ktorí bojovali proti fašizmu, vojnovým veteránom, vojakom, či partizánom, nech je táto chvíľa momentom a poučením pre súčasné aj budúce generácie.“

Predseda ObľV SZPB Jozef Petráš pre

redakciu Bojovníka uviedol, že Martin bol oslobodený 11. apríla 1945 príslušníkmi rumunskej armády a Čs. armádneho zboru. Po bojoch v Turci bez odpočinku pokračovali ťažkými bojmi cez Martinské hole a Strečniansku tiesňavu smerom na Žilinu, ktorú oslobodili 30. apríla.

Na pietnom akte nechýbal ani poslanec NR SR Peter Vons, prednosta OÚ Martin Vladimír Polakovič, OR PZ SR Mar-

tin a ďalší hostia. Dôstojný ráz zabezpečila Čestná stráž OS SR.

Nasledujúci deň oslava pokračovala v kinosále Spojenej školy v Martine. Žiakov zaujal priebeh oslobodzovacích bojov o Turiec z úst predsedu klubu ZV SR Martin-Sever Jozefa Lovása. Pre poslancov NR SR, zástupcov mesta a ďalších hostí usporiadali expozíciu autentických záberov z 2. svetovej vojny. Členovia KVH Bojovník si pre prítomných pripravili výstavu ručných zbraní a vojenskej výstroje.

Humenné a Snina žili oslavami

Branislav Balogh

Pietny akt v Humennom sa uskutočnil v piatok 6. mája. Delegáciu SZPB viedol predseda ObľV Humenné Benjamín Blaha a tajomníčka ObľV Gabriela Rosičková.

Víťazstvo nad fašizmom znamenalo víťazstvo ľudskosti a rovnosti medzi národmi, prizvukoval primátor Humenného Miloš Meričko, zdôraznil význam slobody, keďže vďaka hrdinstvu sme pred 77. rokmi striasli jarmo fašizmu a ľudskej diktatúry. Na dôstojnosti podujatiu, ktorého sa zúčastnili zástupcovia samosprávy, štátnej správy, OS a PZ

SR, polit. strán pridala čestná stráž OS SR. V nedeľu 8. mája sa uskutočnila oslava Dňa víťazstva aj v Snine. Pred zástupcami štátnej správy, samosprávy, KSS a občanmi Sniny predseda ZO SZPB v Snine Michal Alušík vo svojom príhovore zdôraznil nutnosť zachovávať historickú pravdu o oslobodení. Pripomenul hrdinstvo Červenoarmejcov a vojakov čs. armádneho zboru, z ktorých mnohí pri oslobodzovaní položili svoje životy. Odsúdil vandalizmus na pomníkoch a miestach odpočinku mŕtvych vojakov z 2. svetovej vojny, ktorý je v príkrom rozpore so slušným vychovaním a humanizmom ku ktorému sa ako spoločnosť hlásime.

Pietny akt v Snine, zľava, delegácia ZO SZPB Snina pod vedením predsedu Michala Alušíka, delegácia mesta Snina v zložení zástupca primátorky Marián Kníž a primátorka Daniela Galandová, prednosta OÚ Evald Štofík a predseda ZO KSS Ján Galanda.

foto: MKOS Snina

So živou hudbou a s čestnou strážou

Zľava, primátorka Trenčianskych Teplíc Zuzana Frajková Ďurmeková, predseda ZO SZPB v Trenčianskych Tepliciach Karol Glamoš, Ján Holička predseda ObľV SZPB Trenčín.

Jozef Struhár, tajomník ObľV SZPB Trenčín

Ako každý rok, tak aj 8. mája 2022 si občania Trenčianskych Teplíc pripomenuli ukončenie vojny v Európe. Mesto spoločne so ZO SZPB zorganizovalo spomienkovú oslavu so živou hudbou a s čestnou strážou, zabezpečenou členmi klubu vojenskej histórie. Aj keď sa v čase pandémie mohli konať oslavy s určitými obmedzeniami, našlo sa vhodné riešenie, aby sa tento historický medzník pripomínal. Primátorka Zuzana Frajková Ďurmeková sa v slávnostnom prejave zamerala najmä na dôležitosť zachovania mieru pre ľudstvo. Pri bohatej účasti občanov mesta aj kúpeľných hostí to opäť bola dôstojná spomienka na koniec vojny a začiatok mierového života.

V Revúcej oslavovali aj spomínali

Ján Kochan, predseda ZO SZPB Revúca

Deň víťazstva nad fašizmom si pri pamätníku osloboditeľov pripomenulo 170 obyvateľov mesta Revúca.

Zhromaždenie pri tejto udalosti sa začalo položením vencov predstaviteľ-

mi mesta, ZO SZPB gen. Rudolfa Viesta a OZZP Revúca k pamätníku a štátnou hymnou SR. K prítomným sa prihovoril primátor Július Buchta, ktorý pripomenul, čo všetko tragická 2. svetová vojna spôsobila. Vojnové generácie mužov a žien za cenu nesmiernych obetí

a utrpenia zachránili svet, ktorý garantuje právo slobody, zaručuje demokraciu a právny štát.

Za tieto hodnoty musíme byť vdáční a v našej pamäti navždy zostane spomienka na osloboditeľov, na ich hrdinstvo a odvahu, za čo im patrí naša úcta. Podakoval sa organizátorom zhromaždenia a jeho účastníkom za, to že prišli na slávnosť. Vy-

jadril presvedčenie, že sa súčasná situácia na Ukrajine a v celom svete upokojí.

Po prejave si za moderovania Juraja Genčanského prítomní pripomenuli spomienky zo života nedávno zomrelého najstaršieho člena ZO SZPB, 91-ročného Pavla Hrušku krátkym dokumentom. Na záver položili venček k buste generála Viesta na Námestí Slobody.

Pietny akt v Revúcej.

Pliešovce oslávili ukončenie 2. sv. vojny

ZO SZPB Genmjr. A. Kordu Pliešovce (okres Zvolen) si spolu so starostom Štefanom Sýkorom a občanmi 8. 5. pripomenula koniec strašnej 2. svetovej vojny.

Veniec na čele sprievodu symbolicky niesli deti, naša nádej a súbor Rozmarín dotváral spevom a básňami oslavnú atmosféru. Predsedníčka Mária Rausová zdôraznila morálne víťazstvo ZSSR, ktorý prišiel o 20 mil. obyvateľov vo vojne rozpútanej nacistickým Nemeckom. Pripomenula 1418 dní útrap, keď sa Červenoarmejci od Moskvy, cez Stalingrad, Kursk a Duklu prebojovali až do Berlína. So smútkom v hlase pripomenula pre tých čo vojnu nepamätajú zverstvá v 111 vypálených obciach, či pokusy na ľuďoch počas holokaustu a genocídy Slovanov. Záverom apelovala aby sme sa snažili o mier: „Urobme všetko preto, aby dnešné konflikty neprerástli do svetového konfliktu, v ktorom by už nebolo víťazov.“ (bb)

Z podnetu predsedníčky ZO Pliešovce Márie Rausovej si 26. 4. primátor Vrútok Branislav Zacharides, druhý zľava pripomenul s členmi Únie vojn. vet. 115. výr. narodenia genmjr. i. m. Alexandra Kordu.

Krásne podujatie v Hrachove

Elena Porubánová, pokladníčka ZO SZPB Hrachovo

V predvečer 77. výročia ukončenia 2. svetovej vojny sa zišli na spomienkovom stretnutí v Hrachove členovia ZO SZPB z Hrachova, Hnúšte a Hrnčiariských Zalužian, zástupcovia ObIV Rimavská Sobota, občania, mládež a deti, ba aj predstavitelia cirkví v obci, aby si pripomenuli ukončenie vojny.

Na začiatku pietneho aktu zaznela hymna SR a prítomných privítala predsedníčka ZO SZPB Mariana Velochová. S básňou a piesňou vystúpili žiaci ZŠ S. Vozára z obce.

V príhovore predsedníčka vyjadrila vďaku a úctu všetkým oslobodzovacím armádam a tým, ktorí padli v bojoch o oslobodenie, a slobody sa nedožili. Pripomenula, že by sa vina súčasnosti nemala prenášať do minulosti. Zaželala celému svetu, aby nepoznal hrôzy vojny a nech na Ukrajinu čím skôr zavítal mier. Nasledovala modlitba za obeť vojny a za mier na Ukrajine. Na záver odznela hymnická pieseň „Kto za pravdu horí...“

Oficiálna časť programu sa kvôli nepriaznivému počasiu uskutočnila v sále kultúrneho domu. Keď dážď ustal, starosta obce zapálil tradičnú vatru neďaleko kultúrneho domu. Celková účasť bola nad dvesto prítomných. Prítomní sa občerstvili dobrým gulášom a posedeli si do neskorých hodín. O zábavu sa postarali harmonikármi z obce a z Rimavskej Soboty.

Pri tejto príležitosti predsedníčka ZO SZPB ďakuje starostovi obce Ondrejovi Knechtovi za pomoc a podporu, ako aj všetkým členom výboru za prípravu občerstvenia a varenia gulášu.

Deti zo ZŠ v Hrachove sa postarali o kultúrny program.

Výzvy k mieru zneli aj v Trnave

Terézia Prokopová, tajomníčka ObIV SZPB Trnava

„Bojujme za zjednotenie a akcie-schopnosť mierových síl a hnutí, za rovnoprávne medzinárodné vzťahy, za pokojné spolunažívanie a spoluprácu medzi národmi,“ takto zhrnul svoj prejav predseda ObIV SZPB Trnava Jozef Petráš na pietnom akte pri príležitosti 77. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom.

Na podujatí, ktoré sa uskutočnilo 6. mája, okrem členov a sympatizantov Zväzu nechýbal ani primátor krajského mesta Peter Bročka, podpredseda TSK Marek Neštický, zástupcovia

Delegácia SZPB v Trnave.

okresného úradu a politických strán, občania i mládež.

Vo svojom príhovore Jozef Petráš ozrejmil prítomným presný postup vojsk cez naše územie. Pripomenul, že na Slovensku je pochovaných 60 659 červenoarmejcov, 10 435 rumun-

ských vojakov a 1 736 príslušníkov 1. čs. armádneho zboru. Prízvukoval nevyhnutnosť zasadiť sa za mier a dôstojne udržiavať miesta posledného odpočinku našich osloboditeľov aj pamiatkovo chránené pomníky 2. svetovej vojny a SNP.

Oslavy Dňa víťazstva v Uderinej

Pavel Kuvik, člen výboru ZO SZPB Uderiná

Pri príležitosti 77. výročia víťazstva nad fašizmom ZO SZPB Uderiná usporiadala tradičný stolno-tenisový turnaj venovaný každoročne tomuto výročiu. Zúčastnili sa ho členovia SZPB z Lučenca, Poltára, Utekáča a domáci.

Výročie oslobodenia sme si zároveň pripomenuli aj položením vencov k pamätníku postavenému „Na pamiatku padlým v boji proti fašizmu“ v Lovinobani za prítomnosti žiakov základnej a materskej školy, ktorí si pripravili kultúrne pásmo.

Kladenia vencov sa zúčastnil starosta Obce Lovinobaňa Marian Lenhard, jeho zástupca Pavel Mičianik, ktorý je zároveň historikom a spisovateľom píšucim hlavne o 2. svetovej vojne a Slovenskej armáde, a predsedníčka ZO Uderiná Mária Špaňhelová, ktorá je aj podpredsedníčkou ObIV Lučenec.

Pán starosta vo svojom prejave okrem iných spomenul i nášho spoluobčana Rastislava Špaňhela, práve ktorý 8. mája 1945 vo svojich 20-tich rokoch ako pracovník Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici ako prvý oznámil do banskobystrického rozhlasu ukončenie 2. svetovej vojny.

Uderiná – Mladí účastníci pietneho aktu v Lovinobani a neskôr stolnotenisového turnaja víťazstva spoluorganizovaného pod patronátom podpredsedníčky ObIV SZPB Lučenec Márie Špaňhelovej.

Neznámi vojaci už majú mená

Zuzana Bryndziarová, MsÚ Považská Bystrica

V nedeľu 8. mája sa pri pamätníku Tri kríže neďaleko Považskej Bystrice konalo medzinárodné stretnutie venované 77. výročiu oslobodenia. Po dvoch rokoch sa tradičné podujatie mohlo obnoviť za účasti širokej verejnosti.

Stratenec v Javorníckych horách je miestom, kde pravidelne od roku 1969 býva stretnutie na počesť ukončenia 2. svetovej vojny a uctenia si padlých hrdinov. Na vrchu sa okrem vynovenej turistickej rozhľadne nachádza aj pamätník pripomínajúci tragické udalosti, ktoré sa v tých miestach udiali na sklonku vojny.

Pamätník Tri kríže symbolizuje násilnú smrť troch vojakov Čs. armádneho zboru, ktorí v roku 1945 položili životy za našu slobodu. V jeho blízkosti umiestnili pamätnú tabuľu, kde je zapísané meno jedného z nich. Dvaja ďalší boli pre verejnosť doteraz neznámi. To sa však zmenilo vďaka vojenským

historikovi Milanovi Kopecnému a Petrovi Sehnáľkovi. Pri pátraniach vo Vojenskom historickom ústave sa im podarilo nájsť ich identitu.

Od druhej májovej nedele sa môže verejnosť z druhej tabule dozvedieť, že dvoma padlými vojakmi boli Rudolf Miko a Ludvik Somoši. Pietnym aktom položenia vencov si pamiatku všetkých troch už známych vojakov uctili zástupcovia samospráv zo slovenskej i českej

strany, slovenského i českého zväzu protifašistických bojovníkov a dobrovoľní hasiči.

Delegáciu SZPB viedol predseda ObIV Považská Bystrica Karol Janas. Na stretnutí sa zúčastnili aj pamätníčky, ktoré majú udalosti z konca vojny v živej pamäti. Pre účastníkov poľovníci z Papradna pripravili guláš, starosta z tejto obce Roman Španihel zabezpečil sud piva a nechýbali ani tradičné frgále či krúpna baba.

Pomník Tri Kríže s rozhľadňou bol v nedeľu 8. 5. plný ľudí.

• **Banská Bystrica:** Mária Chudá 84, Jolana Uramová 85, Viera Chalmovská 83, Gabriela Baloghová 92, Ján Liska 87 a Elena Jakubcová 80 rokov.
 • **Bojnice:** Norbert Šimko 91 rokov.
 • **Bratislava:** Ing. Ján Mlynek 65 rokov.
 • **Breznička:** Štefan Kovaľančík 84 rokov.

• **Brezno:** Jitka Schusterová 80 a Monika Matušiaková 60 rokov.
 • **Čaňa:** Milan Hreháč 70 rokov.
 • **Cinobaňa:** Mária Konáreková 83 rokov.
 • **Hnúšťa:** Edita Gerharthová 85 rokov.
 • **Kalinovo:** Róbert Václavík 50 rokov.

• **Kordíky:** Mária Donovalová 70 rokov.
 • **Košice:** Mária Strojná 86, Katarína Hirchová 88, Helena Liptáková 92, Ing. Albert Harvan 75, Ján Paľa 70 a PaedDr. Eva Vincejová 55 rokov.
 • **Liptovský Mikuláš:** Elena Vardovická 92 rokov.
 • **Lubela:** Bc. Peter Slavkovský 45 rokov.

• **Lučenec:** Tatiana Miklecová 80, Izabela Sabová 94 a Jolana Franťová 75 rokov.
 • **Martin:** pplk. v. v. Mgr. Imrich Repka 75 a Ján Kováč 75 rokov.
 • **Medzev:** Viktor Lacher 84 rokov.
 • **Medzilaborce:** Vladimír Šmiga 70, Tatiana Vacová 65 a Rastislav Gmíter 45 rokov.
 • **Mýtňa:** Ing. Ján Karman 60 rokov.
 • **Nitra:** Jana Kostolníková 60 a Helena Stanová 65 rokov.
 • **Ostrý Grúň:** Margita Debnárová 75 rokov.
 • **Pohorelá:** Ján Hudák 80, Jozef Siman 60, Ján Šulej 75, Katarína Kupcová 80, Mária Huková 70 a Ing. Peter Lakanda 50 rokov.
 • **Poltár:** Zuzana Nagyová 83 rokov.
 • **Prašník:** Alena Lipková 60 a Ján Repta 74 rokov.
 • **Prešov:** Oskar Šalko 88 rokov.
 • **Rajec:** Veronika Slezaniková 70 rokov.
 • **Štrba:** Magdaléna Petrušková 60 rokov.
 • **Senec:** MUDr. Oľga Čerbaničová 82, Ján Koczka 81, doc. RNDr. Rudolf Novodomec CSc. 80 a Emília Vrbiarová 83 rokov.
 • **Sučany:** Apolónia Žáková 87, Veronika Gejdošová 65, Lubica

Pivková 85, Jaroslav Drobka 86, Margita Baumgartnerová 80 a Miroslav Miert 70 rokov.
 • **Topoľčany:** Dominik Heldes 25 a Ján Herda 75 rokov.
 • **Utekáč:** Martin Obročník 70 rokov.
 • **Závažná Poruba:** Peter Jambrich 70 rokov.
 • **Zvolen:** Mgr. Jolana Chudobová 70 rokov.
 • **Zvolenská Slatina:** Mária Brabcová 78 a Dušan Koreň 77 rokov.

Jubilantom rdečne blahoželáme.

Július Molitoris 95-ročný

Júlia Segečová, predsedníčka ZO SZPB Klenovec

V týchto dňoch priamy účastník SNP a člen našej ZO SZPB v Klenovci oslávil krásne životné jubileum 95 rokov svojho tvorivého života. Hoci dlhé roky žil v Bratislave na svoje rodisko Klenovec nezabúdala. Bolí sme radi a vážili sme si, že bol našim členom, ako aj členom Predsedníctva oblastného výboru v Rimavskej Sobotě.

Nezabúdala na svoje rodisko kde sa rád vracal a viacerými publikáciami sa snažil zviditeľniť Klenovec. Svojimi návrhmi prispel k zaujímavým akciám nielen v našej ZO, ale aj v rámci Oblastného výboru Rim. Soboty.

Do ďalších rokov mu prajeme veľa zdravia a ešte mnoho tvorivej energie.

(Pozn. redakcie: o príbehu pána Molitoris, ktorý prevzdal Pam. medailu Za vernosť budeme informovať v budúcnosti)

Ján Perinaj jubiluje

Rodák zo Sklabine Ján Perinaj sa v týchto dňoch dožil jubilea 90 rokov. Vojnu prežíval ťažko, o to viac ho teší, že bol 21. 8. 1944 priamym svedkom vyvesenia vlajky ČSR na dome u horných Samčíkovicov a vyhlásenia o prvom oslobodenom území v Česko-slovensku. Bol svedkom príchodu tankov LT38 do Sklabine z Martina ale aj činnosti tribunálu v Sklabini, prechodu francúzskych partizánov. Z okolia obce bol dobrý výhľad na kasárne v Turčianskom Sv. Martine, kde zastrelili pri prestrelke skupinu vojakov Wehrmachtu a SS pod velením podplukovníka Otta či možnosť sledovať strmhlavé bombardéry Ju 87 Stuka pri útoku na kasárne. Časy eufórie z povstania, keď sa v niekoľkých poľných kuchyniach pripravovali pokrmy pre vojakov a partizánov vystriedal čas biedení v horách. Tam po vytlačení partizánov strávil mladík niekoľko nocí v improvizovaných zemľanách, kým sa nevrátili do prázdnej dediny.

Po jej obsadení mužov odvieďli a v Martine na výstrahu 48 mužov popravili. V trinástich vo februári 1945 spolu s bratom sabotoval pneumatiky a svetlá na nemeckých nákladiakoch. Za tento čin mu hrozila smrť no na druhý deň sa ho Nemci rozhodli stlčiť remeňmi, palicami a od matky si vyžiadať pôlt slaniny v rámci náhrady škody. Príchod väznených z Nemecka na konci

vojny bol pre Perinajovcov trpký, pretože zistili, že otec rodiny člen 2. part. brigády M. R. Štefánika odvedený do pracovného tábora v Drážďanoch, zahynul pri spojeneckom bombardovaní mesta 14. 2. 1945.

Po vojne absolvoval Baťovu školu práce a svojou cieľavedomosťou a zručnosťou sa vypracoval z mechanika pančuchových strojov na vedúceho dielne už vo veku 28 rokov. V roku 1969 bol vedúcim pracovnej skupiny pri zapracovaní pančuchárskych strojov v Taliansku. Neskôr bol vedúcim prevádzky a následne odbornej výroby vo fabrike Tatravit so 7000 pracujúcimi. Svoj kariérny rast zavŕšil na poste riaditeľa závodu Tatravit 01 vo Svite.

Je aktívnym inšpicentom u podtatranských Alexandrovcov, či spoločnosti bývalých absolventov Baťovej školy práce. Dlhoročne pôsobí v ZO SZPB Svit a zasadzuje sa za udržiavanie pamiatky na odboj. Bol aktívny v rámci OblV SZPB v Poprade. Pravidelne sa zúčastňuje osláv v Sklabini, kde sprevádzal aj ministerku kultúry Lubicu Laššákovú a ďalších hostí. V minulosti publikoval aj v *Bojovníku*, *Podtatranských novinách*, *Podtatranskom kuriéry* a *Meste Svet*. Teší sa, že mu slúži zdravie no je mu ľúto, že sa v spoločnosti vzťahujú tendencie na prekresľovanie histórie. *Majme vždy v úcte našich osloboditeľov, všetkých bojovníkov za našu slobodu, za náš mierový život.* Pán Perinaj je držiteľ viacerých ocenení aj zo SZPB a pri príležitosti 90. narodenín mu P ÚR SZPB udelilo Medailu M. R. Štefánika I. stupňa. (bb)

Navždy sme sa rozlúčili

- **Banská Bystrica:** so 103-ročnou Elenou Kotočovou a 93-ročnou Annou Kavcovou.
- **Tlmače:** s 86-ročným Ladislavom Záhorským.
- **Utekáč:** s 88-ročnou Julianou Janečekovou.
- **Veľký Biel:** so 76-ročným Jánom Gálom zo ZO Senec.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Bola priamou ženou vládnej povahy

V januári sme sa navždy rozlúčili s 97-ročnou Editou Cvachovou. Narodila sa v Žiline, kde otec dočasne pôsobil ako pracovník nemocničnej poisťovne. Detstvo prežila v Ipeľských Šahách a Trnave, kde chodila na hodiny klavíra k Mikulášovi Schneiderovi-Trnavskému, s jeho dcérou Idou boli spolužiačky a priateľky ešte aj v dospelosti.

V roku 1941 sa presťahovali do Trenčína, kde s malými prestávkami prežila celý zvyšný život. Zoznámila sa s nadporučikom letectva Viktorom Cvachom, za ktorého sa v roku 1943 vydala. O mužovi, ktorý bol členom 1. čs. leteckého stíhacieho pluku, nedostala počas vojny žiadne správy. Manžel istý čas pracoval na ministerstve národnej brany v Prahe. V roku 1950 ho prevetili za náčelníka letiska do Brna, no na jar 1953 prepustili z armády. Pracovala ako predavačka textilu, neskôr až do predčasného odchodu do dôchodku ako zástupkyňa vedúceho.

V mladosti sa venovala hudbe, tancu, neskôr aj iným záľuham: literatúre, divadlu, ručným prácam. Pôsobila v klube Čipka pri Posádkovom klube v Trenčíne. Bola ženou priamou, no vládnej, spoločenskej povahy. (bb)

S prof. Mešťanom sa prišlo rozlúčiť množstvo známych i neznámych ľudí.

foto: Robert Hüttner

Rozlúčka so zakladateľom dvoch múzeí

Martin Krno

Množstvo ľudí, vrátane členov SZPB, sa 2. mája rozlúčilo s prof. Pavlom Mešťanom. Na smútočnom akte na židovskom neologickom cintoríne v Bratislave sa zúčastnil aj predseda NR SR Boris Kollár, generálny prokurátor Maroš Žilinka, predseda BSK Juraj Droba, expremiér Peter Pellegrini, bývalí poslanci a politici Dušan Čaplovič, Peter Weiss a Boris Zala a tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer.

Boris Kollár vyzdvihol, že Mešťan založil a takmer tri desaťročia viedol Múzeum židovskej kultúry SNM a bol hlavným iniciátorom vybudovania moderného Múzea holokaustu v Seredi. Ďalší rečníci zdôraznili ľudskú stránku profesora, ktorý sa usiloval pomôcť každému, kto ho o to požiadal.

Smútiacich oslovila aj členka Činohry SND Božidara Turzonovová, dlhoročná kamarátka zosnulého a jeho rodiny: „*Paľko, ťažko sa mi teraz hovorí vlastnými slovami, tak mi dovoľ, aby som si takto pomohla,*“ a pokračovala veršami: „*Odišiel človek do nenávratných diaľok, ostalo prázdne miesto medzi nami, to srdce, čo iných hrialo a milovalo, dotĺklo navždy. Chráňme ho spomienkami.*“

Hudobný skladateľ a spevák Robo Grigorov na záver zaspieval známu skladbu Pocta Majakovskému. Predtým pripomenul, že Mešťana poznal od svojho detstva a profesor mu umožnil, aby za bývalého režimu mohol s touto rebelskou piesňou verejne vystupovať.

Oslavy víťazstva ako v inom svete

Ján Rohár, Belehrad

V mnohých krajinách, vrátane Slovenska, sme tento rok boli 8. či 9. mája svedkami nevhodných provokácií, urážok či až znesvätenia pamiatky osloboditeľov. Výnimku tvorí Srbsko, v ktorom oslavy Dňa víťazstva prebehli maximálne dôstojne.

Centrálne oslavy v hlavnom meste Belehrade nesprievádzali daké incidenty, akých sme boli svedkami v iných štátoch. Naopak, v Srbsku je do dnes 9. máj štátnym sviatkom a miestni si pamiatku víťazstva nad fašizmom nesprievádzajú vážne. Za ich silným protivojnovým postojom nepochybne stojí aj vlastná nedávna skúsenosť s vojnou, keď im vojská NATO na čele s USA bez

mandátu OSN rozbombardovali celú krajinu.

Masové pochody Pluku nesmrteľných

Pri svojej návšteve v Belehrade som tak mohol cítiť odpor voči súčasnej americkej zahraničnej politike a to aj v podobe spontánnych prejavov podpory rusko-srbskej spolupráce, ktorú výraznejšie neovplyvnila ani aktuálna situácia na Ukrajine. Po celej republike sa konali masové pochody Pluku nesmrteľných, na ktorom si ľudia spomínajú na svojich blízkych, ktorí bojovali proti nacistom.

V Belehrade tento pochod smeroval na cintorín osloboditeľov mesta, kde sa konalo slávnostné kladenie vencov za účasti predsedu Srbského parlamentu Ivicu Dačića, zástupcov veľ-

vyslanectiev, vojnových veteránov a ďalších vysoko postavených činiteľov.

Aj v Srbsku, podobne ako na Slovensku pri oslavách asistovala polícia, ale s jedným podstatným rozdielom. Zatiaľ čo na bratislavskom Slavíne 9. mája bránila možnosti uctiť si osloboditeľov, v Belehrade naopak zastavila dopravu, aby mohol Nesmrteľný pluk prejsť hlavnou ulicou bez problémov.

Brat nesmie bojovať proti bratovi

Na okraji osláv v lesnej lokalite Biely potok nad hlavným mestom som sa pri obede zoznámil so srbskou speváčkou, svetovou hudobnou umelkyňou a poetkou Simonou Stankovičovou, ktorej spev slávnej sovietskej piesne Vstavaj strana ogromnaja sa

Pochod Nesmrteľného pluku v Belehrade.

ozýval celým lesom. Na záver odrecitovala protivojnovú báseň, v ktorej vyzvala na jednotu slovanských národov.

„Brat nesmie bojovať proti bratovi,“ vyhlásila s tým, že jedného dňa sa všetci spojíme proti tým, ktorým súčasná situácia vyhovuje. Na záver sme si pripili na mier a zastavenie

fašizmu a nacizmu vo svete.

Návrat do reality na Slovensku by som po týchto zážitkoch porovnal k studenej sprche. Udalosti na Slavíne ma aj v kontexte bezproblémových osláv v Belehrade zasiahli a stále mi prichádzajú ako z iného sveta. Počítujem aj trochu hanby, že sme to ako Slováci dopustili.

Stretli sa výsadkoví veteráni

Lubomír Dubeň, predseda HOS letcov

V obci Vestec u Prahy si 14. mája tradične pripomenuli ukončenie 2. svetovej vojny a oslobodenie Československa. Akciu zorganizoval Klub výsadkových veteránov Praha-Západ.

Prítomní privítali priamu účastníčku národnooslobodzovacích bojov snajperku por. Věru Holubovú, 1. námestníka ministra spravodlivosti ČR genpor. Petra Dohnala, bývalého vojenského pridelenca Francúzska v ČR plk. Bruna Boucherieho, členov KVV z Plzne, Prahy a Bratislavy, ako aj zástupcov Historického odbojovej skupiny letcov SZPB.

Na úvod zazneli hymny víťazných veľmocí, trúbka odtrúbila večierku na počesť padlých, pokračoval príhovor o význa-

me pripomínania si historických udalostí spred 77 rokov. Akciu zabezpečovali príslušníci v dobových poľných uniformách. Oslavy pokračovali udelením klubových vyznamenaní Pravda víťeží, pričom por. Holubová dostala najvyšší, zlatý stupeň.

Priama účastníčka snajperku por. Věra Holubová s ocenením.

Spomienka na Slovákov a Čechov v Adinkerke

Branislav Balogh

Primátor mesta Hlohovec a poslanec NR SR Miroslav Kollár sa zúčastnil cez víkend 21.-22. 5. na pietnom akte v belgickej obci Adinkerke. Následne sa na promenáde v neďalekej obci De Panne otvorila výstava o československom odboji.

Podľa Kollárových slov „Išlo o spomienkovú akciu na spoločný boj belgických, anglických, českých a slovenských vojakov za našu slobodu v prvej aj druhej svetovej vojne.“

Na juh od obce sa nachádza jeden z najväčších cintorínov českých a slovenských vojakov padlých v bojoch 2. svetovej vojny na západnom fronte. Pochovali tam 40 príslušníkov Čs. obrnenej brigády, ktorá sa v oblasti nachádzala od jese-

ne 1944 do mája 1945 a zúčastnila sa na obliehaní neďalekého dunkerqueského prístavu.

Väčšina pochovaných padla pri útoku v novembri 1944. Okrem Slovákov a Čechov sa tu nachádza 157 ďalších zahranič-

ných vojakov, z toho 55 pochádza z Commonwealthu. Miesto posledného odpočinku tu našli aj pre 168 vojakov z 1. svetovej vojny. Mesto Hlohovec nadviazalo partnerské vzťahy s Adinkerkom už v roku 1981.

Primátor Hlohovca Miroslav Kollár na pietnom akte v Adinkerke.

ČO PÍŠU INÍ

■ Nech je 8. máj v Durínsku sviatkom

Radostná zvesť sa nám doniesla z Durínska (spolková krajina v Nemecku), kde odbojáři z Asociácie prenasledovaných nacistickým režimom (VVN-BdA) po dlhšom úsilí odovzdali podpisy pod petíciu. V nej žiadajú, aby sa Deň oslobodenia ako sa v Nemecku nazýva 8. máj, stal štátnym sviatkom. Predseda VVN-BdA Florian Gutsche odovzdal 5. mája premiérovi (Ministerpräsident) Durínska Bodovi Ramelowovi (Die Linke) hácky so 175 000 podpismi. Keďže Die Linke (Ľavica) ktorej jedným z pilierov je antifašizmus má v Durínsku silnú pozíciu, je šanca, že by sa zámer protifašistickým bojovníkom podaril. Durínsko by sa tak stalo prvou nemeckou spolkovou krajinou, kde by 8. máj bol štátnym sviatkom.

Žiaľ v Berlíne bol naopak políciou vydaný zákaz používať 8. a 9. 5. sovietske, ruské a ukrajinské vlajky. Nesprievádzajú sa používať ani symbolika ZSSR, hudba, nakoľko by podľa polície mohla glorifikovať vojnu na Ukrajine.

Realita ukázala, že 1700 zasahujúcich policajtov, k zákazu pristupovalo zhovievavo a aj keď nieto priniesol vlajku ZSSR nezasahovala, resp. situáciu riešila napomenutím.

(podľa VVN-BdA, Spiegel a taz.de, spracoval bb)

■ Zadržaný pravicový extrémista

Národná kriminálna agentúra zadržala v spolupráci s Europolom a ďalšími bezp. zložkami len 22 ročného pravicového extrémistu. Na internete v kyberpriestore mal verejne podnecovať na zvrhnutie demokratického politického systému cestou subverzných a sabotážnych činností. Okrem podnecovania k terorizmu mal obvinený uverejňovať tiež návody a schémy na výrobu improvizovaných výbušnín, mín, strelných a iných zbraní a návody na vykonanie hospodárskej sabotáže a diverznej činnosti. Podľa §419b Zb.z. za podnecovanie na terorizmus hrozí odňatie slobody na 3 až 10 rokov a kto poskytne znalosti a metódy na terorizmus potrestá sa väzbou na 7 až 15 rokov. (bb)

V Rige odstránia pamätník víťazstva

Veľmi smutné zakončenie tohtoročných osláv Dňa víťazstva zažilo Lotyšsko. To ako sme informovali už v minulom čísle, zakázalo na 9. mája spomienkové zhromaždenia pri ústrednom pamätníku osloboditeľov v Rige.

Desaťtisíce ľudí, prevažne Rusov žijúcich v Lotyšsku, nehľadiac na tento zákaz prišlo, aby vyjadrilo poďakovanie svojim otcom a dedom, ktorí padli v boji proti fašizmu. Mestské služby v Rige pamätník ešte predtým zabarikádovovali a tak ľudia kládli kvety pred betónové zábrany. Na mieste vznikali šarvátky v snahe dostať sa bližšie k pomníku, zasahovala aj polícia.

Vedenie hlavného mesta sa

rozhodlo netolerovať akékoľvek prejavy úcty vojakom Červenej armády. Na miesto pamätníka dovezli traktor, s ktorým postupne odstránili kvetinovú výzdobu. Iní predstavitelia lotyšskej politickej scény vo svojej nenávisti voči všetkému ruskému zašli ešte ďalej. Žiadali zavrieť tisíce Rusov, ktorí si prišli uctiť pamiatku osloboditeľov, do tábora na prevýchovu.

Napokon parlament rozhodol „len“ o odstránení pamätníka, pričom si nerobil ťažkú hlavu s dohodou o ochrane vojnových pamiatok zo sovietskej éry. A tak 80 metrov vysoký obelisk v centre Rigy, ktorý viacerí lotyšskí politici označujú za symbol sovietskej okupácie, bude čoskoro minulosťou. (JR)

Oprava: V minulom čísle sme nesprávne informovali o zákaze osláv v Litve. Článok sa týkal osláv v Lotyšsku. Za chybu sa ospravedľujeme.

Galéria odboja

Slovenské výtvarné umenie spolutvorí viaceré manželské páry. Hádám ten najznámejší, ktorý ako tragický zážrak života spojilo obdobie 2. svetovej vojny, predstavujú neskoršie významné maliarske, ale aj kultúrno-historické, galerijné osobnosti – Ctibor Belan a Mária Medvecká.

Zhodou okolností predstavujú umelecké zjavy, ktoré spoločne vynikajúco napomohli konštituovaniu témy SNP a oslobodenia. Ich osudy spojilo výtvarné štúdium na Oddelení kreslenia a maľovania SVŠT (1942–1945), pričom v rokoch 1945 a 1946 pokračovali v štúdiu na Akadémii výtvarných umení vo Viedni, ktoré zavýšili na Akadémii výtvarných umení v Prahe.

Zaslúži si to antifasistickú spomienku – tam, kde sa napriek usilovnosti nedostal na štúdiá netalentovaný Adolf Hitler (Viedeň), po porážke nacizmu študovali majstri nášho umenia. Tam sa po vojne vracal aj rakúsky umelec Oskar Kokoschka.

Ctibor Belan sa narodil 29. septembra 1920 v Močiari. Študoval na reálnom gymnáziu v Leviciach, na Učiteľskom ústave v Leviciach a v Novej Bani. Pre naše témy majú výnimočný význam diela z rokov 1951 a 1955 – *Prechod partizánov cez Čierny Váh* a *Posledná zima*.

Nadväzoval na skoršiu tvorbu autentického sociálneho čítania, ale aj vynikajúce autoportréty. Položil základy námetovo koncipovaných diel, v ktorých predstavoval nedostupný príklad modernej, historizujúcej realistickej koncepcie. Isto neznášal foršifity danej doby, ktoré prekonával umeleckou jasnozrivosťou intelektu a skutočnej tvorby. Popri tom riešil ďalšie sužety – napríklad tému Krompašskej vzbury maliarsky, ale aj v monumentálnom a drastickom variante ako kresbe uhlom a rudkou. Neskôr sa umelecky odmlčal a stal sa inšpiratívnym radcom – Márii Medveckej, Deziderovi Millymu, lenže filmové

záznamy potvrdzujú, že sa venoval výrazu tzv. štruktúrnej maľby. Ctibor Belan zomrel 24. júna 1991 v Bratislave, no zanechal za sebou vzácne „kultúrotvorné“ dielo. Stál pri zrode družstva výtvarníkov Tvar, Slanického ostrova umenia, inicioval vznik Oravskej galérie v Dolnom Kubíne v roku 1965, ktorej bol riaditeľom v rokoch 1977–1984. Vďaka nemu sú jej zbierky dotované súborom maliieb Albína Brunovského a ďalších výnimočných autorov. Ako pozorný, vnímavý manžel a ako najlepší znalec v roku 1979 garantoval kvalitu Galérie Márie Medveckej v jej rodnom Medvedzí pri Tvrdošine. **Mária Medvecká** sa narodila 11. októbra 1914. Mnohí spomínajú jej šľachtický pôvod. Po maturite v Košiciach a štúdiu na Pedagogickej akadémii v Bratislave po dlhé roky obetavo učiteľsky pôsobila v Zubrohlave, Tvrdošine, Jablonke a v Medvedzí. V pokročilom veku sa vrátila k štúdiu maľby.

Aj ona doštudovala v Prahe u prof. J. Želibského, no intenzívne prijímala školské podnety M. Schurmannu v Bratislave a vo Viedni u prof. R. Ch. Andersena. Išlo o vynikajúci základ modernej figurálnej a portrétnej tvorby. Za svoju tvorbu získala mnohé prívlastky, ale najmä maliarka Oravy.

Pre nás sú profilové diela z roku 1954 – súbor olejov *V predvečer Povstania*, *Najmladší zo zemľanky* a *Návrat z hôr*. Tvorí tiež výročné známky a v roku 1960 vzniká jej slávna desaťkorunáčka. V rokoch 1959 a 1960 vrcholí v téme dielom *Partizánska mať* a neskôr v novom maliarskom výrazu.

Ako znalec jej diela formulujem inak tú frázu – maliarka Oravy. Vyjadriť jej prerod ako i národné, národnárske cnosti, nie len mýtus, ale aj autentické, reálne krásy tohto ľudu. Národnou umelkyňou sa stala v roku 1974. Zomrela 23. apríla 1987 v Bratislave.

Reprezentatívnejší prehľad tvorby na www.bojovnik.eu

PhDr. Ladislav Skrak

C. Belan: *Posledná zima*, olej, 1955, SNG.

M. Medvecká: *Partizánska mať*, olej, 1959-60, SNG.

M. Medvecká: *Najmladší zo zemľanky*, olej, 1954.

Dobrá rada nad zlato

Vianočný dôchodok nebude

Braňo Ondruš

Dnes reagujeme na niekoľko otázok viacerých čitateľov. Týkajú sa 13. dôchodku, o ktorom sa v poslednom čase veľa hovorilo v súvislosti s „protiinflačnou“ pomocou penzistom. Všetci seniori s nízkymi a strednými dôchodkami ho dostanú už v lete. V novembri im však už Sociálna poisťovňa nič navyše nepoše.

Vládna koalícia narýchlo zmenila zákon. Cieľom bolo urýchliť výplatu 13. dôchodku. Tí, ktorí naň majú nárok vzhľadom na výšku svojej bežnej penzie oň neprídu ani v tomto roku. Výplacať sa však nebude až na jeho konci, ale dostanete ho už v najbližších týždňoch. Minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR Milan Krajniak vysvetlil, že táto jednorazová zmena má poskytnúť penzistom peniaze navyše v strede roka, poznamenanom výrazným rastom cien. V celoročnom sumare však nejde o peniaze navyše. Dôchodcovia dostanú to isté, čo by dostali aj bez zmeny zákona, ale 13. dôchodok dostanú skôr. Minister financií Igor Matovič to vysvetlil tým, že od januára 2023 budú dôchodky výraznejšie zvyšované. Strana Hlas-SD predložila na hlasovanie komplexný návrh, prijatím ktorého by penzisti dostali v tomto roku mimoriadny 14. dôchodok. Napriek opakovanému úsiliu však vládna väčšina tento návrh opakovane zamietla.

Sofokles: PRAVDA...

(dokončenie v tajničke)

pomôcky: ORT, IDEO, SPINET, POE	cestovný doklad	miesto, po nemecky	mužské meno	opísanie jazdec na koni	omylom, po česky	EČV Partizánskeho	značka india	Slovenská technická norma	odrazenie	1. časť tajničky	piekla na povrchu	český hovorový súhlas
americký spisovateľ												
3. časť tajničky												
časti nábytku						najvyššia karta	našklbe, po česky urobil					patriaci lrovi
	hudobný nástroj	tekutina na konzervovanie pichala					nie ľahké dala niekde a zabudla					
EČV Sabinova			nenechávajú padáť niečo sypké príbeh					úspech				
predložka				bol vystavený dažďu					druh slona			
				úžitok					všakže			
preto, po latinsky					domáce meno Ivany	šaty stroj na lysovanie				značka abvoltu		
2. časť tajničky											opica	osobné zámeno
španielsky člen			ovanul							pozdrav mládeže		
tam			zhasínala							písmeno gréckej abecedy		

Správne vylúštenie tajničky z č. 9 znie: **Dokiaľ žijeme, učme sa žiť.** Knihu posielame **Jánovi Balážovi z Bratislavy.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

Náklady na tlač Bojovníka hradíme vďaka dotácii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifasistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor Braňo Ondruš, redaktori: Sofia Prátorová, Martin Krno, Boris Macko, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovnik.eu, e-mail: redakcia@bojovnik.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVI (LXVII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pošty pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštu Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

ZRNKÁ HUMORU

Pokračujeme vtipmi, ktoré nám poslal čitateľ Štefan H. z Banskej Bystrice. A hoci nie je pán doktor, sú opäť z lekárskeho prostredia. **Nájde sa aj iný prispievateľ do tejto rubriky?**

Pri odvode si regrút pred lekárom vyzlečie iba košeľu. Ten sa na neho oborí: *Vyzlečte sa láskavo úplne celý donaha!*

Netreba, odvetí mládenec, tam dole som schopný.

* * *

Pán doktor, moja žena má veľký kašeľ.

A skúšali ste to nejakými bylinkami?

Áno, trávou. Teraz kašeľ a smej sa tomu.

* * *

Lekár pacientke: *Sedatíva vám nepomohli. Tak vám predpíšem ležatíva.*

* * *

Akurát som sa vrátil od obvodného lekára. Vraj mám vysadiť marihuanu. Čo mu preskočilo? Veď je marec, zamrzla by.

* * *

Geriatr pacientke po vyšetrení: *Milá pani, tak povedzte svojmu manželovi...*

Nie som vydatá, odpovedá žena

Tak, keď sa stretnete so svojím snúbencom.

Nie som zasnúbená.

Tak so svojím priateľom...

Nikdy som žiadneho priateľa nemala.

Lekár sa pozrie von oknom a zamyslene hovorí: *Naposledy, keď sa čosi také stalo, tak vyšla na západe hviezda.*

* * *

Pán doktor, je to pravda, že ma budú operovať študenti praktickanti?

Áno.

Ale čo ak sa im to nepodarí a ja umriem?

Tak dostanú nedostatočnú.

* * *

Doktor mi povolil dve deci vína denne.

A ako to zvládaš?

No, už som v roku 2043.

* * *

A tie, čipky, ako som vám bol predpísal, užívate?

Samozrejme! Alebo si myslíte, že si ich strkám do zadku?!